

ដំណោះស្រាយ

សំណួរសិក្សាទី ១

ចូរអានសេចក្តីផ្តើមការណ៍ស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (ឆ្នាំ១៧៨៩) ។
តើមាត្រាណាខ្លះនៃសេចក្តីផ្តើមការណ៍នេះចង្អុលពី "ការនិយាយស្តីដោយសេរី"?
មាត្រា១១ នៃសេចក្តីប្រកាសស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស (១៧៨៩)

សំណួរសិក្សាទី ២

មេដឹកនាំអាស៊ីមួយចំនួន (ឧទាហរណ៍ដូចជានៅប្រទេសសិង្ហបុរី និងម៉ាឡេស៊ី) អះអាងថា "តំលៃរបស់អាស៊ី"
(= វិញ្ញាណនៃការគោរពអាជ្ញាធរ និង ជឿថា ក្រុម គឺមានសារៈសំខាន់ជាងបុគ្គល) លើសពីសិទ្ធិមនុស្ស ។ ពួកគេ
និយាយថា ពួកគេអាចទទួលបានសេរីភាពសេដ្ឋកិច្ច (ដូចជាសេរីភាពក្នុងការកាន់កាប់ និងសេរីភាពក្នុងការប្រកបវិជ្ជាជីវៈ)
ប៉ុន្តែ មិនត្រូវទទួលបានសេរីភាពបុគ្គលនោះទេ (ដូចជាសេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តី) នៅពេលតែមួយនោះទេ ព្រោះថា
សេរីភាពបុគ្គលទាំងនេះជាឧបសគ្គសំរាប់ការត្រួតពិនិត្យរបស់រដ្ឋ និងការលូតលាស់ផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច ។

តើអ្នកយល់ស្រប ឬ មិនយល់ស្របនឹងយោបល់នេះ? សូមពន្យល់អំពីគំនិតរបស់អ្នក ។

ដោយសារ សិទ្ធិមនុស្សមិនត្រឹមតែមានលក្ខណៈជាប់ពីកំណើតនៃបុគ្គលម្នាក់ៗ និងមិនអាចលក់ ឬផ្ទេរបានទេ
ថែមទាំងមិនអាចចែករំលែកបាន និងមានលក្ខណៈជាសកលទៀតផង ដូច្នេះការអះអាងថា តំលៃរបស់អាស៊ីលើសពី
សិទ្ធិមនុស្សនោះគឺមិនត្រឹមត្រូវទេ ។

សំណួរសិក្សាទី ៣

សូមអានកតិកាសញ្ញា និងសេចក្តីប្រកាសនានា ដែលហៅថា "កំរងសិទ្ធិអន្តរជាតិ"(International Bill of Rights) ។

តើមាត្រាណាខ្លះដែលទាក់ទងនឹង "សិទ្ធិបោះឆ្នោត"?

- មាត្រា២១ UDHR
- មាត្រា២៥ ខ ICCPR

ករណីសិក្សាទី ១

ហ្វូងមនុស្សដែលខឹងសម្បា បានសំលាប់ចោរនៅលើដងផ្លូវនៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ពួកគេកំពុងសើច ។

- ក. ចូរសាកល្បងពិចារណាអំពីអ្វីដែលពួកគេគិត និងមានអារម្មណ៍ ។ ចូររៀបរាប់ពីអារម្មណ៍របស់ពួកគេ ។
- ខ. ចូរសាកល្បងពិចារណាអំពីអ្វីដែលជនរងគ្រោះមានអារម្មណ៍ និងបានគិត ។ បើសិនជាអ្នកស្ថិតក្នុងស្ថានភាពជាជនរងគ្រោះវិញ តើអ្នកគួរនិយាយអ្វីដើម្បីការពារខ្លួន ?
- គ. ចូរសាកល្បងពិចារណាអំពីអ្វីដែលម្ចាស់ហាងមានអារម្មណ៍ និងបានគិត បើសិនជាទ្រព្យសម្បត្តិរបស់គាត់ត្រូវបានចោរលួច ។ ចូររៀបរាប់អំពីអ្វីដែលគាត់គួរតែនិយាយ ?

ចូរពិភាក្សាសំនួរទាំងនេះជាមួយមិត្តភក្តិ និង/ឬ សហការីរបស់អ្នក!

សំនួរសិក្សាទី ៤

ក. តើសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានណាខ្លះដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងវិវាទរវាង ម្ចាស់ហាង ចោរ និងហ្វូងមនុស្សដែលសំលាប់ចោរនេះ?

- ម្ចាស់ហាង: សិទ្ធិលើកម្មសិទ្ធិ (មាត្រា៤៤ II CC)
សិទ្ធិដែលត្រូវទទួលបានការការពារពីប្លូលីស (សន្តិសុខ - មាត្រា៣២ I CC)
- ចោរ: សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត
សិទ្ធិការពារបូរណភាពរូបរាងកាយ (មាត្រា៣៨ I , II CC)
សិទ្ធិមិនត្រូវបានទទួលរងនូវទារុណកម្ម (មាត្រា៣៨ III CC)
សិទ្ធិមិនត្រូវបានដាក់ទោសប្រហារជីវិត (មាត្រា៣២ II CC)

ហ្វូងមនុស្ស: សិទ្ធិក្នុងការបញ្ចេញមតិដោយសេរី (មាត្រា៤១ I ១ CC) ប៉ុន្តែពុំមានសិទ្ធិសំលាប់ទេ ។

- ខ. តើអ្វីទៅជាហេតុផលរបស់ហ្វូងមនុស្សដែលសំលាប់ចោរ?
  - ការអនុវត្តន៍ច្បាប់ដ៏ទន់ខ្សោយរបស់ប្លូលីស និងប្រព័ន្ធតុលាការ (គ្មានការដាក់ទណ្ឌកម្មទៅលើចោរ និងទៅលើហ្វូងមនុស្សដែលសំលាប់ចោរ) ។
  - គ្មានការដាក់ទោសជាសាធារណៈទៅលើហ្វូងមនុស្សដែលសំលាប់ចោរ ដោយអ្នកដឹកនាំ អ្នកនយោបាយ ឬដោយអ្នកគ្រប់គ្រង ។
  - បំបាត់ចោលនូវការរសាយចិត្ត និងភាពតានតឹង ដោយការធ្វើមិនគួរគប្បីចំពោះបុគ្គលដែលមានឋានៈទាបជាងបង្កើតឱ្យមានអារម្មណ៍ល្អ ។
- គ. តើវិវាទនេះត្រូវបានដោះស្រាយយ៉ាងណា?
  - ការធ្វើអន្តរាគមន៍ដោយអ្នកនៅជិតហេតុការណ៍ ដោយរំដោះចោរចេញ ។
  - មានការណែនាំយ៉ាងច្បាស់ពីមេប្លូលីស ឬអគ្គព្រះរាជអាជ្ញា ដែលដាក់ទោសដល់មនុស្សដែលសំលាប់ចោរ ។
  - ការបង្រៀននៃកំរិតសីលធម៌ល្អ និងច្បាប់ នៅក្នុងសាលាអំពីសិទ្ធិមនុស្សដែលសូម្បីតែចោរក៏មានដែរ ។
  - វិធានការប្រឆាំងនឹងអំពើពុករលួយដើម្បីបង្ការកុំឱ្យប្លូលីសបន្តចាប់ចោរដើម្បីលុយ តទៅទៀត ។

សំណួរសិក្សាទី ៥

ចូរដកស្រង់នូវបទបញ្ញត្តិច្បាប់ (មាត្រា) ជាតិ និងអន្តរជាតិ នានា ដែលការពារដល់សិទ្ធិស្ត្រីក្នុងការការពារ រូបរាងកាយរបស់ពួកគេ ។

បទបញ្ញត្តិអន្តរជាតិ:

- មាត្រា ៥ UDHR (សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស)
- មាត្រា ៧ ឃ្លាទី១ ICCPR (កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ)
- មាត្រា ២ ខ, គ, ឃ, ង មាត្រា ៣, មាត្រា ៥ I និង មាត្រា ១៦ I ឃ CEDAW (អនុសញ្ញាស្តីពី ការលុបបំបាត់ការរើសអើងប្រឆាំងស្ត្រី)
- មាត្រា ៣៤ CRC (អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ)
- មាត្រា ២ ពាក់ព័ន្ធនឹងមាត្រា ១ អនុសញ្ញាស្តីពីទោសភាព (ក្នុងករណីដែលស្ត្រីកំពុងត្រូវគេជួញដូរ)

បទបញ្ញត្តិជាតិ:

- មាត្រា ៤៥ I និង ទី២ មាត្រា ៤៦ I និង មាត្រា ៤៨ I នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា
- មាត្រា ១៧២ ច្បាប់ការងារ
- មាត្រា ៣៣, ៤១ និង ៤២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល
- គ្រប់មាត្រានៃច្បាប់ស្តីពីការចាប់ជំរិត ការរត់ពន្ធ និងជួញដូរមនុស្ស (មករា ១៩៩៦)
- គ្រប់មាត្រាទាំងអស់នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីអំពើហិង្សាគ្រួសារ (ជំពូកទី១ ត្រូវបានរដ្ឋសភាអនុម័តរួច សូមមើលឯកសារភ្ជាប់ជាមួយ)

សំណួរសិក្សាទី ៦

នៅឆ្នាំ២០០២ ហាងខាវ៉ាអូខេទាំងអស់ត្រូវបិទទ្វារដោយសារបទបញ្ជាមួយ និងត្រូវតែបិទក្នុងរយៈពេលខ្លីបំផុត ។

ក. តើអ្នកណាខ្លះជាភាគីដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងរឿងនេះ?

ភាគីដែលពាក់ព័ន្ធរួមមាន:

- រដ្ឋាភិបាល
- ម្ចាស់ហាងខាវ៉ាអូខេ
- បុគ្គលិកធ្វើការនៅហាងខាវ៉ាអូខេ
- អតិថិជនរបស់ហាងខាវ៉ាអូខេ
- អ្នកជិតខាងហាងខាវ៉ាអូខេដែលត្រូវសំលេងអ៊ូអររំខាន

ខ. ចូររៀបរាប់ និងពន្យល់អំពីផលប្រយោជន៍ប្រកួតប្រជែងរបស់ភាគីនីមួយៗ ។ សូមបញ្ជាក់អំពីបញ្ញត្តិច្បាប់ដែល ពាក់ព័ន្ធផង:

ផលប្រយោជន៍របស់រាជរដ្ឋាភិបាល:

- ដើម្បីធានាសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និង សន្តិសុខ មាត្រា ៥២ ឃ្លាទី២ ជំរើសទី២ CC
- ដើម្បីលុបបំបាត់ការកេងប្រវ័ញ្ចលើស្ត្រីភេទក្នុងការងារ មាត្រា ៤៥ II CC
- ដើម្បីធ្វើឱ្យលក្ខខណ្ឌរស់នៅរបស់ស្ត្រីមានភាពសមរម្យ មាត្រា ៤៦ III CC

ផលប្រយោជន៍ម្ចាស់ហាង:

- មានសិទ្ធិកម្មសិទ្ធិ មាត្រា ៤៤ I និង II CC

ផលប្រយោជន៍បុគ្គលិក:

- សេរីភាពបុគ្គល មាត្រា៣២ ជំរើសទី២ CC
- មានសិទ្ធិជ្រើសរើសការងារដោយសេរី មាត្រា៣៦ I CC

ផលប្រយោជន៍របស់អតិថិជន:

- ទទួលបាននូវសិទ្ធិសេរីភាពបុគ្គល មាត្រា៣២ ជំរើសទី២ CC

ផលប្រយោជន៍របស់អ្នកជិតខាង

- ទទួលបាននូវសិទ្ធិសេរីភាពបុគ្គល (ឧទាហរណ៍ ទៅគេងនៅពេលណាដែលពួកគេចង់) និង សន្តិសុខ មាត្រា៣២ ជំរើសទី២ និងទី៣ CC

ក. តើបទបញ្ជាឱ្យបិទហាងខាវ៉ាអូខេទាំងអស់នោះស្របទៅនឹង “គោលការណ៍នៃភាពសមមាត្រ” ដែរឬទេ? សូមពន្យល់អំពីយោបល់ផ្នែកច្បាប់របស់អ្នក ។

“គោលការណ៍សមមាត្រ” ចែងថា សកម្មភាពរដ្ឋបាលអាចត្រូវអនុវត្តដោយការប្រើវិធានការទន់ភ្លន់ជាមុនសិន ។ គឺមានតែវិធានការទន់ភ្លន់ទៅដែលមិននាំឱ្យមានប្រតិកម្មដោយចេតនា ហើយបន្ទាប់មកវិធានការខ្លាំងជាងមុន ត្រូវបានអនុវត្ត ។ បន្តិចម្តងបន្តិចម្តង វិធានការដែលចេញពីភាពទន់ភ្លន់ទៅរកវិធានការដាច់ខាត ត្រូវបានគេធ្វើតាម ។

ការបិទហាងខាវ៉ាអូខេទាំងអស់នៅក្នុងរយៈពេលខ្លីបំផុតគឺមិនមានសមមាត្រទេ ។ ដើម្បីសម្រេចគោលបំណងរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការធានាសន្តិសុខ និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ (មាត្រា៥២ ឃ្លាទី២ ជំរើសទី២ CC) វាមិនចាំបាច់ត្រូវបិទហាងខាវ៉ាអូខេទាំងអស់នោះទេ ព្រោះថា មិនមែនគ្រប់ហាងខាវ៉ាអូខេសុទ្ធតែដំណើរការខុសច្បាប់ឡើយ (ដូចជាបនពេស្យា) ។

ប៉ុន្តែទោះជាពួកគេដំណើរការខុសច្បាប់ក៏ដោយ ក៏មិនត្រូវបិទហាងខាវ៉ាអូខេទាំងនោះក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីបែបនោះដែរ គឺវាមិនសមមាត្រទេ ។ សិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់ម្ចាស់ហាងក្នុងការកាន់កាប់ (មាត្រា៤៤ I និង II CC) តម្រូវឱ្យផ្តល់ព័ត៌មានជាមុនដែលថា ម្ចាស់ហាងនឹងត្រូវផ្តល់ពេលវេលាមួយ (ឧ. ២សប្តាហ៍) ក្នុងការបិទហាងដោយខ្លួនគេផ្ទាល់ ។ គឺមានតែនៅពេលម្ចាស់ហាងដែលធ្វើដំណើរការខុសច្បាប់ មិនព្រមបិទហាងរបស់ខ្លួនទេ ទើបរដ្ឋាភិបាលអាចប្រតិបត្តិបទបញ្ជាដោយរបស់ខ្លួនបាន (ដែលហៅថា “ប្រតិបត្តិការជំនួស”) ។

សំណួរសិក្សាទី ៧

បន្ទាប់ពីមានកុបកម្មប្រឆាំងនឹងថ្ងៃ២៩ មករា ២០០៣ អាជ្ញាធរបាននិយាយថា “យើងមិនអាចបញ្ឈប់បាតុកម្មដែលប្រើអំពើហិង្សាបានទេ ពីព្រោះយើងមានជំរើសតែពីរ: មួយឱ្យពួកគេបន្តធ្វើបាតុកម្ម ឬមួយ បាញ់ពួកគេ” ។

ចូរអានច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្មដែលមានភ្ជាប់ជាមួយនេះ ។

តើមានជំរើសតែពីរសំរាប់អាជ្ញាធរមែនឬ?

តើមានវិធានការផ្សេងៗអ្វីខ្លះ ដែលច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្មចែងអំពីបាតុកម្មដោយហិង្សា? (ចូរកុំភ្លេចដកស្រង់មាត្រាច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធឱ្យបានច្បាស់លាស់!) ។

ចម្លើយគឺ ទេ មិនមែនមានតែជំរើសពីរ (បាញ់ ឬឱ្យពួកគេធ្វើ) នោះទេ ប៉ុន្តែមានវិធានការផ្សេងៗគ្នាជាច្រើន យោងតាមច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម ។

១. អាជ្ញាធរអាចហាមបាតុកម្ម (មាត្រា៤ I នៃច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម)
២. អាជ្ញាធរអាចជូនដំណឹងអំពីការហាមឃាត់ចំនួនពីរដង (មាត្រា ៤ II នៃច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម)
៣. ប្រសិនបើក្រុមបាតុករនៅបន្តសកម្មភាពបាតុកម្មរបស់ខ្លួន ពួកគេអាចត្រូវបំបែកពីគ្នាដោយឧបករណ៍ដែល មិនធ្វើឱ្យគ្រោះថ្នាក់ដល់អាយុជីវិត
៤. បាតុករដែលមានអារុំធាតុអាចត្រូវដកហូតអាចអារុំធាតុ (មាត្រា៥ I)
៥. បាតុករដែលមិនមានអារុំធាតុអាចត្រូវឃុំខ្លួនជាបណ្តោះអាសន្ន (មាត្រា ៥ II)
៦. បាតុកម្មហិង្សាអាចត្រូវបញ្ឈប់តាមវិធានការសមស្របជាច្រើន (មាត្រា៦ I)

សំណួរសិក្សានិង ៨

សំណុំរឿង:

ប៉ូលីសចាប់ខ្លួនមនុស្សម្នាក់ក្នុងចំណោមបុរសជាច្រើនដែលបានរំលោភស្ត្រីម្នាក់ ។ នៅក្នុងពន្ធនាគារ ពួកគេ សួរគាត់ឱ្យប្រាប់ពីឈ្មោះជនល្មើសផ្សេងទៀត ប៉ុន្តែគាត់បដិសេធមិនប្រាប់ឈ្មោះអ្នកទាំងនោះទេ ។ ប៉ូលីសវាយគាត់ ជាច្រើនលើក ដើម្បីចង់ដឹងឈ្មោះមិត្តភក្តិរបស់គាត់ ។

អ្នកទោសដែលត្រូវគេវាយដំ បានទំនាក់ទំនងជាមួយមេធាវីរបស់ខ្លួន និងសុំឱ្យមេធាវីប្តឹងអំពីការធ្វើមិនគួរគប្បី របស់អាជ្ញាធរ ។

តើបណ្តឹងរបស់គាត់ត្រឹមត្រូវដែរឬទេ?
សូមពិនិត្យសំណួរ ដោយឆ្លើយម្តងមួយៗ នូវសំណួរនីមួយៗក្នុងបញ្ជីផ្ទៀងផ្ទាត់!

១. តើបុគ្គល និង ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធនឹងវិវាទនេះមានអ្វីខ្លះ?

- មន្ត្រីពន្ធនាគារ (ប៉ូលីស)
- ជនល្មើសដែលត្រូវគេវាយ
- មេធាវី
- ពន្ធនាគារ
- តុលាការ

២. តើអ្វីខ្លះជាទំនាស់ផលប្រយោជន៍របស់បុគ្គល និងស្ថាប័នទាំងនេះ និង តើបុគ្គល និងស្ថាប័នទាំងនេះមាន ទំនាក់ទំនងគ្នាយ៉ាងដូចម្តេច?

អ្នករំលោភគេដែលត្រូវគេវាយ: គាត់មិនចង់ឱ្យគេវាយទេ

មន្ត្រីពន្ធនាគារ: ពួកគេចង់បានព័ត៌មានពីអ្នកចាប់រំលោភស្ត្រី ទោះជាតាមមធ្យោបាយអ្វីក៏ដោយ (ទោះ ដោយវាយដំច្រើនលើកក៏ដោយ) អំពីជនល្មើសផ្សេងទៀតដែលបានរំលោភនារីនោះ

មេធាវី: គាត់ចង់ការពារផលប្រយោជន៍របស់កូនក្តីគាត់

ពន្ធនាគារ: ឃុំជនដែលមានពិរុទ្ធ និង ជាប់ចោទ ក្នុងការឃុំខ្លួនមុនពេលជំនុំជំរះ

តុលាការ: ត្រូវស្វែងរកយុត្តិធម៌តាមការវិនិច្ឆ័យដោយឯករាជ្យដោយធ្វើការអនុវត្តន៍ច្បាប់

៣. សិទ្ធិ និងភារកិច្ច:

ក. តើមានសិទ្ធិអ្វីខ្លះដែលត្រូវប៉ះពាល់?

អ្នករំលោភគេដែលត្រូវគេវាយ:

- មាត្រា ៧ ឃ្លាទី១ ICCPR សិទ្ធិមិនត្រូវគេធ្វើទារុណកម្ម ឬវាយដំឃោឃៅ និងអមនុស្សធម៌ (ខែងទូទៅសំរាប់មនុស្សគ្រប់រូប!)
- មាត្រា ១០ I ICCPR សិទ្ធិរបស់អ្នកជាប់ឃុំត្រូវគេប្រព្រឹត្តទៅលើ ដោយមនុស្សធម៌ និងគោរពសេចក្តីថ្លែងថ្កុំដែលមានជាប់ជាមួយ
- គោលការណ៍នៃការពារមនុស្សទាំងអស់ដែលស្ថិតនៅក្រោមការឃុំឃាំងគ្រប់ប្រភេទ ឬជាប់ពន្ធនាគារ គោលការណ៍នេះបង្កើតនៅឆ្នាំ១៩៨៨

គោលការណ៍ទី ១ គោលការណ៍ទី ៦	អ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវគេប្រព្រឹត្តលើក្នុងភាពជាមនុស្ស មិនទទួលរងនូវទារុណកម្ម ឬអំពើព្រៃផ្សៃ អមនុស្សធម៌ ឬអំពើដែលធ្វើឱ្យខូចកិត្តិយស
------------------------------	---

មន្ត្រីពន្ធនាគារ:

- មាត្រា ៣២ I នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ សិទ្ធិសេរីភាពបុគ្គល

ខ. តើស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធមានភារកិច្ចតាមផ្លូវច្បាប់អ្វីខ្លះ?

ពន្ធនាគារ:

មាត្រា ៣៨ III នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាដែលពាក់ព័ន្ធនឹងមាត្រា ៣ ចំនុចទី១ នៃសេចក្តីប្រកាសស្តីពីការគ្រប់គ្រងពន្ធនាគារ (ប្រកាសចុះថ្ងៃទី៣១ មីនា ១៩៩៨): ពន្ធនាគារត្រូវគ្រប់គ្រងដោយស្របទៅតាម "ច្បាប់ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងច្បាប់ និងអនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស" ។ នេះមានន័យថា រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវធានាថា មិនមានការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ឬទារុណកម្មអ្វីកើតឡើងនៅក្នុងពន្ធនាគារកម្ពុជាទេ ។

តុលាការ:

មាត្រា ១២៨ II នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា: តុលាការមានភារកិច្ចធានា និងលើកកម្ពស់ដោយមិនលំអៀង និងការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ ។

៤. តើអត្ថន័យនៃពាក្យខុសៗគ្នានៅក្នុងមាត្រាច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សមានអ្វីខ្លះ?

សិទ្ធិត្រូវគេប្រព្រឹត្តដាក់ដោយមេត្តា:

= ត្រូវបានគេការពារប្រឆាំងនឹងការបំពានរូបរាងកាយ និងផ្លូវចិត្ត និងមិនត្រូវបានគេដកហូតជាបណ្តោះអាសន្ន ឬជាអចិន្ត្រៃយ៍ នូវការប្រើវិញ្ញាណធម្មជាតិរបស់មនុស្សម្នាក់ ដូចជា ការឃើញ ការស្តាប់ ឬការដឹង អំពីទីកន្លែង ឬពេលវេលាអតីតកាលនោះឡើយ ។

និយមន័យនៃពាក្យ "ទារុណកម្ម" ដែលផ្ទុយស្រឡះពីការប្រព្រឹត្ត ដោយមេត្តា អាចត្រូវរកឃើញក្នុងមាត្រា ១ I CAT (អនុសញ្ញាស្តីពីការប្រឆាំងនឹងទារុណកម្ម) ។

សិទ្ធិសេរីភាពបុគ្គល:

= ដើម្បីធ្វើនូវអ្វីដែលខ្ញុំចង់ធ្វើ

៥. តើមាត្រាច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សអនុវត្តទៅលើករណីជាក់ស្តែងដែរឬទេ?

អ្នករំលោភគេដែលត្រូវគេវាយ:

គាត់មិនចង់ត្រូវគេវាយទេ ។ ការវាយដំ គឺជាការបំពានរូបរាងកាយលើកន្លែងណាមួយដែលអ្នកខ្លះយ៉ាងហោចណាស់ ក៏អាចបាត់បង់ជាបណ្តោះអាសន្ននូវការដឹងពីទីកន្លែង ។ **ពិតមែន** មាត្រា៧ ឃ្លាទី១ និង មាត្រា១០ I ICCPR មាត្រា៣៨ IV ឃ្លាទី១ CC និង គោលការណ៍ទី១ ដល់ ទី៦ នៃគោលការណ៍នៃការការពារមនុស្សដែលស្ថិតនៅក្រោមការឃុំខ្លួន ឬដាក់ពន្ធនាគារគ្រប់ប្រភេទ ឆ្នាំ១៩៩៨ **អនុវត្តចំពោះករណីនេះ** ។

មន្ត្រីពន្ធនាគារ:

ពួកគេចង់បានព័ត៌មានអំពីមនុស្សផ្សេងដែលរំលោភស្ត្រីច្រើននាក់ ។ ដើម្បីទទួលបានព័ត៌មាននេះ ពួកគេចង់ប្រើគ្រប់មធ្យោបាយដើម្បីស្វែងរកដោយមិនគិតអំពីផលវិបាកអ្វីឡើយ ។ ពួកគេចង់ធ្វើអ្វីដែលគេចង់ធ្វើ ។

ពិតមែន មាត្រា៣២ I CC **អនុវត្តចំពោះករណីនេះ** ។

៦. តើអ្វីខ្លះជាការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិមនុស្ស?

អ្នករំលោភគេដែលជាអ្នកទោស:

គ្មានការដាក់កំហិតណាមួយលើសិទ្ធិមនុស្សត្រូវបានធ្វើឡើងដោយមេត្តានៅក្នុង មាត្រា៧ ឃ្លាទី១, មាត្រា១០ I ICCPR និង គ្មានការដាក់កំហិតក្នុងមាត្រា៣៨ IV ១ CC មាត្រា២ ចំនុចទី២ CAT ទោះជាការបញ្ជាក់ថា "គ្មានករណីលើកលែងទេ ទោះក្នុងកាលៈទេសៈណាក៏ដោយ មិនថាស្ថានការណ៍សង្គ្រាម ឬ ការគំរាមកំហែងរបស់សង្គ្រាមអស្ថេរភាពនយោបាយអន្តរជាតិ ឬភាពបន្ទាន់សាធារណៈណាមួយ មិនអាចត្រូវគេសំអាងថា ជាការដោះសារនៃការធ្វើទារុណកម្ម" ឡើយ ។ នេះមានន័យថា ទោះជាស្ថិតក្នុងកាលៈទេសៈធ្ងន់ធ្ងរដូចដែលបាននិយាយខាងលើនេះ សិទ្ធិមនុស្សដែលត្រូវគេប្រព្រឹត្តលើដោយមេត្តា និងមិនត្រូវរងការធ្វើទារុណកម្ម **មិនអាចត្រូវបានដាក់កំហិតទេ** "ការធ្វើទារុណកម្មស្រាលៗប្រភេទណាក៏ដោយ" មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតទេ!

មន្ត្រីពន្ធនាគារ:

មានការដាក់កំហិតតែមួយគត់ទៅលើសិទ្ធិសេរីភាពក្នុងមាត្រា៣១ II ២ CC: "ការអនុវត្តសិទ្ធិ និងសេរីភាពបុគ្គលដោយរូបវន្តបុគ្គលណាមួយ មិនត្រូវជះឥទ្ធិពលមិនល្អលើសិទ្ធិ និងសេរីភាពអ្នកដទៃនោះទេ ។ ការអនុវត្តសិទ្ធិ និងសេរីភាពបែបនេះ ត្រូវឱ្យស្របទៅនឹងច្បាប់ ។"

មានន័យថា សិទ្ធិសេរីភាពអាចត្រូវបានដាក់កំហិតដោយសិទ្ធិ និងសេរីភាពរបស់អ្នកដទៃប៉ុណ្ណោះ ។

៧. តើមានច្បាប់ពិសេសដែលចែងពីការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិមនុស្សដែរឬទេ?

អ្នករំលោភគេដែលជាអ្នកទោស:

មិនអាចមានច្បាប់ពិសេសទេ ព្រោះគ្មានការដាក់កំហិត!

មន្ត្រីពន្ធនាគារ:

មាត្រា១២ ចំនុច១ និង មាត្រា១២ ចំនុច២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល ជាមួយនឹងគោលការណ៍ទី១ និង ទី៦ នៃការការពារមនុស្សដែលស្ថិតនៅក្រោមការឃុំខ្លួន និងការជាប់ពន្ធនាគារគ្រប់រូបភាពទាំងអស់ (១៩៩៨) គឺជាច្បាប់ពិសេសដែលចែងអំពីការដាក់កំហិតលើ "សិទ្ធិ និងសេរីភាពអ្នកដទៃ" (មាត្រា៣១ II ២ CC) ។ មន្ត្រីពន្ធនាគារនេះមិនមានសិទ្ធិវាយដំអ្នករំលោភគេដើម្បីយកព័ត៌មានបន្ថែមពីគាត់អំពីអ្នកធ្វើខុសផ្សេងនោះទេ ។ នៅក្នុងកាលៈទេសៈណាក៏ដោយ ក៏ការវាយដំរបស់ពួកគេមិនត្រឹមត្រូវទេ ទោះបីជាជនល្មើសផ្សេងទៀតមិនត្រូវបានរកឃើញ ហើយនិងបន្តការរំលោភលើស្ត្រីឡើយក៏ដោយ!

៨. តើការដាក់កំហិតដែលត្រូវអនុវត្តនោះ សមាមាត្រ ឬខ្លាំងហួសពេក? (“គោលការណ៍សមាមាត្រ”)

នៅក្នុងករណីរឿងនេះ យើងមិនត្រូវការពិនិត្យថា វិធានការដែលចាត់ឡើងដោយមន្ត្រីពន្ធនាគារ សមាមាត្រ ឬអត់នោះទេ ព្រោះមិនមានការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិរបស់អ្នកទោសត្រូវបានប្រព្រឹត្តលើដោយមេត្តា ។

ប្រសិនបើអនុសញ្ញាអន្តរជាតិ ឬរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាមិនមានចែងអំពីការដាក់កំហិតទេ នោះវិធានការដែលចាត់ ឡើងដើម្បីដាក់កំហិតលើសិទ្ធិមនុស្សគឺមិនស្របច្បាប់ទេ : នោះមិនមានចន្លោះសំរាប់អំពើដែលសមស្របទេ ។

នៅក្នុងករណីរឿងនេះ បណ្តឹង (សូមមើល មាត្រា ៣៩ ឃ្លាទី១ នៃ CC: សិទ្ធិក្នុងការប្តឹងតវ៉ា) របស់អ្នកទោស ដែលត្រូវគេវាយត្រូវបានបញ្ជាក់ថាត្រឹមត្រូវ ។

តុលាការដែលដោះស្រាយជម្លោះនេះ (មាត្រា៣៩ ឃ្លាទី២ នៃ CC) ត្រូវដាក់ទោសមន្ត្រីពន្ធនាគារ ។ មាត្រា៣៨ IV ២ នៃ CC ចែងថា ជនណាប្រព្រឹត្ត ចូលរួម ឬសមគំនិត នឹងអំពើចាប់បង្ខំ ឬការធ្វើទុក្ខទោម្នេញដល់រាងកាយ ត្រូវដាក់ទោសទៅតាមច្បាប់ ។ ច្បាប់នេះគឺ មាត្រា៥៧ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹង មាត្រា៤១ នៃច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល ។ មន្ត្រីពន្ធនាគារអាចប្រឈមមុខនឹងការដាក់ពន្ធនាគារពី ១ឆ្នាំ ដល់ ៣ឆ្នាំ ។

សំណួរសិក្សាទី ៩

ក. សូមរៀបរាប់បទបញ្ញត្តិច្បាប់ជាតិ និង អន្តរជាតិ ដែលការពារសិទ្ធិបញ្ចេញមតិដោយសេរី!

បទបញ្ញត្តិច្បាប់អន្តរជាតិ:

- មាត្រា១៩ នៃ UDHR (សេចក្តីថ្លែងការណ៍សកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស)
- មាត្រា១៩ ចំនុចទី ១ និងទី២ ICCPR (កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ)
- មាត្រា៥ ឃ(៨) CERD (អនុសញ្ញាស្តីពីការលុបបំបាត់ការប្រកាន់ពូជសាសន៍)
- មាត្រា១៣ I CRC (អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ) គឺជាការការពារពិសេសសំរាប់សិទ្ធិក្នុងការនិយាយស្តីដោយសេរី របស់កុមារ

បទបញ្ញត្តិច្បាប់ជាតិ:

- មាត្រា ៤១ I ១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា
- មាត្រា ១ និង មាត្រា២០ ឃ្លាទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន
- មាត្រា២៨ ចំនុចទី១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល

ខ. តើដោយសារមូលហេតុអ្វី បានជាសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិត្រូវបានដាក់កំហិត?
សូមរៀបរាប់នូវមូលហេតុទាំងអស់ដូចដែលមានចែងក្នុងអត្ថបទច្បាប់ជាតិ និងច្បាប់អន្តរជាតិ ។

មូលហេតុនៃការដាក់កំហិតនៅក្នុងអត្ថបទច្បាប់អន្តរជាតិ:

- មាត្រា២៩ ចំនុចទី២ UDHR: សេរីភាព (សេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តីផងដែរ) អាចត្រូវបានដាក់កំហិតដោយច្បាប់ទាំងឡាយដែលមានគោលបំណងដើម្បីការពារ
  - សិទ្ធិ និងសេរីភាពអ្នកដទៃ
  - សីលធម៌ សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងសុខុមាលភាពសាធារណៈ
- មាត្រា១៩ ចំនុចទី៣ ICCPR: សេរីភាពនៃបញ្ចេញមតិអាចត្រូវបានដាក់កំហិតបានដោយច្បាប់ទាំងឡាយដែលការពារ
  - សិទ្ធិ ឬកេរ្តិ៍ឈ្មោះអ្នកដទៃ
  - សន្តិសុខជាតិ
  - សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ
  - សុខុមាលភាពសាធារណៈ ឬ
  - សីលធម៌

មូលហេតុនៃការដាក់កំហិតនៅក្នុងអត្ថបទច្បាប់ជាតិ:

- មាត្រា ៤១ I ឃ្លាទី២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ:
  - សិទ្ធិអ្នកដទៃ
  - ទំនៀមទំលាប់ល្អរបស់សង្គម
  - ច្បាប់ និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ
  - សន្តិសុខជាតិ
- មាត្រា៥ នៃរបបសារពត៌មាន:
  - សន្តិសុខជាតិ
  - ទំនាក់ទំនងជាមួយប្រទេសផ្សេងទៀត
  - សិទ្ធិរបៀបបុគ្គល
  - ឯកសារសំខាន់ផ្នែកពាណិជ្ជកម្ម និងហិរញ្ញវត្ថុ
  - សិទ្ធិអ្នកដទៃក្នុងការទទួលបាននូវការជំនុំជំរះដ៏យុត្តិធម៌
  - មន្ត្រីសាធារណៈ អនុវត្តច្បាប់
- មាត្រា៦២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល:
  - ការរំខានដល់សន្តិភាពសាធារណៈ
- មាត្រា៦៣ ចំនុចទី១ ឃ្លាទី១ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល:
  - កិត្តិយស ឬកេរ្តិ៍ឈ្មោះអ្នកផ្សេង

សំណួរសិក្សាទី ១០

អត្ថបទនៅក្នុងកាសែតតូចមួយ ដាក់ឈ្មោះអ្នកនយោបាយថាជា "ឆ្កែពុករលួយ- Corrupt dog" ។ អ្នកនយោបាយរូបនោះបានដាក់ពាក្យប្តឹងកាសែតនោះតាមផ្លូវតុលាការរដ្ឋប្បវេណី ។ តុលាការរដ្ឋប្បវេណីបង្ខំឱ្យខាងកាសែត បង់ពិន័យចំនួន ៥.០០០.០០០រ (មាត្រា១០ V នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន) ។ កាសែតតូចនោះគ្មានលទ្ធភាពបង់ប្រាក់ពិន័យនេះទេ ហើយត្រូវបិទទ្វារទៀត ។

ក. តើការដាក់កំហិតសេរីភាពសារពត៌មានស្ថិតនៅក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញដែរឬទេ?

ទេ ការដាក់កំហិតនេះមិនស្ថិតនៅក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញទេ (ពិន័យជាប្រាក់ចំនួន៥.០០០.០០០រ) ។ គោលបំណង នៃការដាក់កំហិតនេះស្ថិតនៅក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ (ការការពារសេរីភាពអ្នកដទៃ) ប៉ុន្តែ កំរិត នៃការដាក់កំហិតនេះមិនស្ថិតក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញទេ ។

ម្យ៉ាងទៀត: វាស្របនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញដើម្បីពិន័យកាសែតក្នុងការដែលប្រើពាក្យជេរប្រមាថ ប៉ុន្តែវាមិនស្របធម្មនុញ្ញទេ ក្នុងការជ្រើសយកការពិន័យធ្ងន់ធ្ងរបែបនេះ ហើយធ្វើឱ្យកាសែតនោះត្រូវបិទ ។

ក្នុងន័យស៊ីជម្រៅ:

មាត្រា៤១ I ២ CC កំណត់អំពីព្រំដែននៃសេរីភាពសារពត៌មាន និងអនុញ្ញាតឱ្យអ្នកធ្វើច្បាប់ ដាក់កំហិតសេរីភាពនេះក្នុងគោលបំណងការពារ "សិទ្ធិរបស់អ្នកដទៃ" ។ ដោយផ្អែកលើ ការអនុញ្ញាតដែលមាន ធម្មនុញ្ញភាពនេះ មាត្រា១០ V នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មានចែងថា លទ្ធភាពក្នុងបង្ខំឱ្យមានការដាក់កំហិតចំពោះសេរីភាពសារពត៌មាន គឺដើម្បីការពារសិទ្ធិសេចក្តីផ្ទៃផ្ទៃរបស់បុគ្គល (មាត្រា៣៨ II CC) ប្រឆាំងនឹងការជេរប្រមាថ និងការបរិហារភក្តី ។ ហេតុដូច្នេះ រដ្ឋធម្មនុញ្ញគ្របដណ្តប់លើមាត្រា១០ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន ។ កាសែតអាចត្រូវពិន័យជាប្រាក់ក្នុងការប្រើពាក្យ "ឆ្កែ" ដែលជាការប្រមាថអ្នកនយោបាយ ។

ប៉ុន្តែ រដ្ឋធម្មនុញ្ញគ្រាន់តែអនុញ្ញាតឱ្យមានការដាក់កំហិតសេរីភាព ដែលជាការចាំបាច់ដើម្បីការពារសិទ្ធិអ្នកដទៃ ("គោលការណ៍នៃភាពសមមាត្រ") ប៉ុណ្ណោះ ។ នេះមានន័យថា កំរិតនៃការដាក់កំហិតតែងតែត្រូវរក្សានូវតុល្យភាពរវាងសិទ្ធិត្រូវកំហិត (សេរីភាពសារពត៌មាន) និងសិទ្ធិត្រូវការពារ (សេចក្តីផ្ទៃផ្ទៃ) ។

មាត្រា១០ V នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មានផ្តល់ដំរើសឱ្យតុលាការក្នុងការដាក់ឱ្យអនុវត្តពិន័យពី ១០០.០០០រ ដល់ ៥.០០០.០០០រ ដើម្បីការពារសេចក្តីផ្ទៃផ្ទៃរបស់មនុស្ស ប្រឆាំងនឹងការជេរប្រមាថ ។ ដូច្នេះ នៅពេលដែលតុលាការអនុវត្តមាត្រា១០ V នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន តុលាការត្រូវឆ្លើយតបរវាងសេរីភាពសារពត៌មាន និងសិទ្ធិទទួលបាននូវសេចក្តីផ្ទៃផ្ទៃ ។ ហេតុដូច្នេះ តុលាការអាចគ្រាន់តែអនុវត្តពិន័យដែលធ្ងន់ល្មម ដើម្បីការពារសេចក្តីផ្ទៃផ្ទៃ ប៉ុន្តែមិនធ្ងន់ធ្ងរដល់ថ្នាក់បង្ខំឱ្យបិទសារពត៌មាននោះទេ ។

នៅក្នុងករណីដែលបានលើកឡើងខាងលើ ការពិន័យមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរណាស់ ពីព្រោះបានបង្ខំឱ្យកាសែតបិទទ្វារ ។

ដូច្នេះ ការដាក់កំហិតនេះមិនស្ថិតក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញទេ ។

ខ. តើប្រតិកម្មអ្វីខ្លះរបស់តុលាការដែលអាចមានការសមមាត្រនឹងករណីនេះ?

តុលាការអាចបង្ខំឱ្យអនុវត្តការដាក់កំហិតដែលមានលក្ខណៈស្រាលជាងនេះ ដែលមិនបង្ខំឱ្យកាសែតបិទទ្វារ ប៉ុន្តែវាអាចផ្តល់ការឈឺចាប់សមល្មមហើយសំរាប់កាសែត ឱ្យរាងចាស់ក្នុងការសរសេរជេរប្រមាថម្តងទៀតនោះ ។

ឧទាហរណ៍:

- តុលាការបង្ខំឱ្យអនុវត្តពិន័យត្រឹមតែ ១០០.០០០រ (មាត្រា១០ V នៃច្បាប់សារពត៌មាន) ប្រសិនបើការពិន័យនោះនៅតែមានចំនួនច្រើន និងអាចបង្ខំឱ្យកាសែតបិទទ្វារនោះ:
- តុលាការអាចបញ្ជាឱ្យកាសែតចុះផ្សាយជាសាធារណៈនូវការដកពាក្យមកវិញ (ឬការសុំទោសជាសាធារណៈ) (មាត្រា ១០ III នៃច្បាប់សារពត៌មាន) ឬ
- តុលាការអាចបញ្ជាឱ្យសងសំណងទៅអ្នកនយោបាយរូបនោះសំរាប់ការខូចកេរ្តិ៍ឈ្មោះ និងសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់គាត់ ។

គ. ចូរពិនិត្យមើលការដាក់កំហិតទៅលើសេរីភាពសារពត៌មានក្នុងមាត្រា១២ I នៃច្បាប់សារពត៌មាន ។ តើពាក្យពីរខុសគ្នា "សន្តិសុខជាតិ" និង "ស្ថេរភាពនយោបាយ" ស្របទៅនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាដែរឬទេ?

មាត្រា៤១ I ២ CC អនុញ្ញាតឱ្យមានការដាក់កំហិតទៅលើសេរីភាពសារពត៌មានតែទៅលើគោលបំណងមួយចំនួនដែលបានកំណត់តែប៉ុណ្ណោះ ។ មាត្រានេះរៀបរាប់អំពីគោលបំណងច្បាស់លាស់ចំនួន៤ ផ្សេងៗគ្នា ។ គោលបំណងទាំង៤នោះគឺ:

- ដើម្បីការពារសិទ្ធិរបស់អ្នកដទៃ
- ដើម្បីការពារប្រពៃណីដ៏ល្អរបស់សង្គម
- ដើម្បីការពារច្បាប់ និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ
- ដើម្បីការពារសន្តិសុខជាតិ

មានតែក្នុងករណីដែលរៀបរាប់ច្បាស់លាស់ទេ ទើបអ្នកធ្វើច្បាប់ អាចធ្វើច្បាប់ដាក់កំហិតលើសិទ្ធិសេរីភាពសារពត៌មានបាន ។ ក្នុងករណីផ្សេងទៀតដែលមិនមានចែងនៅក្នុងមាត្រា៤១ I ២ CC ការដាក់កំហិតមិនត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យធ្វើឡើយ ។

ហេតុដូច្នេះមាត្រា១២ I នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ព្រោះច្បាប់នេះចែងដាក់កំហិតលើសិទ្ធិសេរីភាពសារពត៌មានក្នុងគោលបំណងការពារ "សន្តិសុខជាតិ" ប៉ុណ្ណោះ ។ ប៉ុន្តែមាត្រា១២ I នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន មិនស្ថិតក្រោមរដ្ឋធម្មនុញ្ញទេ ព្រោះថា វាដាក់កំហិតទៅលើសេរីភាពសារពត៌មានក្នុងគោលបំណងការពារ "ស្ថេរភាពនយោបាយ" ជាការងាយស្រួលបកស្រាយទេ ព្រោះថាគោលបំណងនេះមិនមានចែងនៅមាត្រា៤១ I ២ CC ទេ ។

ស្ថេរភាពនយោបាយ អាចជាតម្លៃវិជ្ជមានមួយសំរាប់សង្គមដែលមានបញ្ហា ។ ប៉ុន្តែពាក្យថា "ស្ថេរភាពនយោបាយ" នេះមានន័យទូលំទូលាយ និងមិនច្បាស់លាស់ទេ ។ តើអ្វីជាស្ថេរភាពនយោបាយ? តើអ្នកណាអាចឱ្យនិយមន័យពាក្យនេះឱ្យបានច្បាស់លាស់ដែលឱ្យប្រជាពលរដ្ឋយល់ជាមុនថា អ្វីខ្លះត្រូវបានអនុញ្ញាត និងអ្វីខ្លះមិនត្រូវបានអនុញ្ញាត ? ការអនុញ្ញាតឱ្យមានការដាក់កំហិតលើសេរីភាពសារពត៌មានដើម្បីការពារ "ស្ថេរភាពនយោបាយ និងបើកផ្លូវសំរាប់រដ្ឋាភិបាលដាក់កំហិតលើការបញ្ចេញមតិរឹតតែខ្លាំង ឬប្រឆាំង ឬការពិភាក្សាដោយសេរី ដោយគ្រាន់តែហៅសកម្មភាពទាំងនោះថាជា "ការគំរាមកំហែងដល់ស្ថេរភាពនយោបាយ" ។ ហេតុដូច្នេះ រដ្ឋធម្មនុញ្ញមិនត្រូវអនុញ្ញាតឱ្យមានការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាននៃសេរីភាពសារពត៌មានដើម្បីការពារ "ស្ថេរភាពនយោបាយ" នោះទេ ។ ដូច្នេះជាមូលដ្ឋានរដ្ឋធម្មនុញ្ញអនុញ្ញាតឱ្យមានការដាក់កំហិតតែចំពោះការបញ្ចេញមតិដោយសេរី បើវាធ្វើឱ្យខូចកិត្តិយសអ្នកដទៃដោយសារការជេរប្រមាថឬការបរិហារកេរ្តិ៍ ឬ បើវារំខានដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈដោយមានចេតនាព្រះព្យួងប្រជាពលរដ្ឋឱ្យប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សា ឬ បើវាបង្កគ្រោះថ្នាក់ដល់សន្តិសុខជាតិឧទាហរណ៍បង្ហាញឱ្យគេដឹងអំពីការសម្លាប់យោធា ។

សំណួរសិក្សានី ១១

ចូរអានច្បាប់សារពត៌មាន ។

ក. តើច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មានអនុញ្ញាតឱ្យមានការត្រួតពិនិត្យជាមុនដែរឬទេ? ចូរលើកនូវវិធានទាំងឡាយដែលពាក់ព័ន្ធ ។

ជាទូទៅ: ការត្រួតពិនិត្យជាមុនមានន័យថា ការយល់ព្រមជាមុនលើអត្ថបទដែលបោះផ្សាយជាសាធារណៈរបស់បណ្តាបណ្តាញយោសនារបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងគោលបំណងចែកចាយ និងលាក់បាំងពត៌មាន ។ បើគ្មានការអនុញ្ញាតទេ គឺវាមិនស្របច្បាប់ទេ ។

ការរិះគន់មានន័យថា ជាសំពាធលើអ្នកកាសែត និងលាក់បំប្លែងពួកគេពីការបំពេញភារកិច្ចវិជ្ជាជីវៈរបស់ខ្លួន ។

ដើម្បីជៀសវាងបញ្ហានេះ មាត្រា៣ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មានចែងថា: "ដើម្បីថែរក្សាឯករាជភាពនៃសារពត៌មាន ការត្រួតពិនិត្យមុនការបោះពុម្ពផ្សាយត្រូវហាមឃាត់ ។"

សំគាល់:

• មាត្រា១០ I ១ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន មិនអនុញ្ញាតឱ្យមានការត្រួតពិនិត្យជាមុនទេ ប៉ុន្តែ នេះជាមូលដ្ឋានច្បាប់ក្នុងការប្តឹងចំពោះការបោះពុម្ពផ្សាយពត៌មានមិនពិត ដែលអាចប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយស ឬសេចក្តីថ្លៃថ្នូររបស់មនុស្ស ឬក្នុងករណីរឿងសាធារណៈ (ដូចជាអ្នកនយោបាយជាដើម) ប្រសិនបើ ពត៌មានមិនពិតត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈដោយមានចេតនាព្យាបាទ ។ ដូចអ្នកបានឃើញនៅក្នុង មាត្រា១០ III IV V និង VI វាអាស្រ័យលើតុលាការ (មិនមែនរដ្ឋាភិបាលទេ) ដែលត្រូវសំរេចថា តើពត៌មានដែលបានបោះផ្សាយជាសាធារណៈនោះពិត ឬមិនពិត ។

• មាត្រា១១ ១២ ១៣ ១៤ និង ១៥ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន មិនបានបញ្ញត្តិអំពីការត្រួតពិនិត្យជាមុនទេ ប៉ុន្តែបញ្ជាក់អំពីការដាក់កំហិតលើសេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តីសំរាប់បណ្តាញសារពត៌មាន ។

ប្រយ័ត្ន: មាត្រា១២ III នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន អាចត្រូវបំពាន ដូចជាការត្រួតពិនិត្យក្រោយពេលបោះពុម្ពផ្សាយ (ដូច្នេះ វាអាចមានន័យថាជាការគំរាមកំហែងដល់អ្នកកាសែត និងបណ្តាសារពត៌មាន) ដោយរដ្ឋាភិបាល ព្រោះក្រសួងពត៌មាន និងក្រសួងមហាផ្ទៃ មានសិទ្ធិរឹបអូសការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់សារពត៌មានដែល "ប៉ះពាល់ដល់សន្តិសុខជាតិ និងស្ថេរភាពនយោបាយ" (សូមមើលមាត្រា១២ I នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន) ។ តុលាការកម្ពុជា ឬអ្នកធ្វើច្បាប់ មិនទាន់បានកំណត់ច្បាស់លាស់នៅឡើយទេ ថាតើ "សន្តិសុខជាតិ" និងស្ថេរភាពនយោបាយ មានន័យពិតប្រាកដយ៉ាងដូចម្តេច ។ មានការបកស្រាយច្រើន និងជាគ្រោះថ្នាក់មួយដែលរដ្ឋាភិបាលនឹងកំណត់និយមន័យតាមទំនើងចិត្តនូវពាក្យច្បាប់ដែលមានន័យមិនច្បាស់លាស់ ដើម្បីគោលបំណងនយោបាយរបស់ខ្លួនដោយគ្មានសវនាការសាធារណៈជាមុនរបស់សង្គមនោះទេ ។

ខ. មាត្រា២០ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មានយោងទៅលើការបំពានក្រុមព្រហ្មទណ្ឌដែលធ្វើទៅបាន ។ សូមធ្វើការរៀបរាប់ដោយប្រុងប្រយ័ត្ន!

មាត្រា ៤៨, ៤៩, ៥០, ៥៩, ៦០, ៦១, ៦២ និង ៦៣ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល

គ. សំណុំរឿង

សមាជិកទាំងឡាយរបស់ "សមាគមគ្រូបង្រៀន" ពិភាក្សាអំពីប្រាក់បៀវត្ស និងលទ្ធភាពទៅរកការធ្វើកូដកម្ម ។ អភិបាលខេត្តអះអាងថា ការពិភាក្សានេះមិនស្របច្បាប់ទេ ព្រោះវាជាការគំរាមកំហែងដល់ "សន្តិសុខជាតិ" និងថាប្រាក់បៀវត្សខ្ពស់អាចបង្កឱ្យមានការខូចខាតដល់ថវិកាជាតិ ។ បន្ទាប់អភិបាលខេត្តបានហាមឃាត់កិច្ចពិភាក្សានោះ ។

តើការហាមឃាត់នេះស្របច្បាប់ ឬមិនស្របច្បាប់?

- ១. ដោយអង្គុយជាមួយគ្នា និងការពិភាក្សាអំពីប្រាក់បៀវត្សរបស់គ្រូបង្រៀនដែលបានអនុវត្តសិទ្ធិរបស់ខ្លួនលើសេរីភាពក្នុងការនិយាយស្តីដូចដែលមានចែងក្នុងមាត្រា៤១ I ១ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ។
- ២. ដោយការហាមឃាត់កិច្ចពិភាក្សារបស់អភិបាលខេត្ត ផ្អែកលើ "សន្តិសុខជាតិ" ថាជាការដាក់កំហិតមួយក្នុងចំណោមការដាក់កំហិតច្រើនទៀតលើសេរីភាពក្នុងការនិយាយ មាត្រា៤២ I ២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ។

ពាក្យច្បាប់ថា "សន្តិសុខជាតិ" មិនបានកំណត់និយមន័យនៅក្នុងច្បាប់ទេ ។ ដោយសារ ពាក្យនេះជាការដាក់កំហិតមួយលើសិទ្ធិមួយក្នុងចំណោមសិទ្ធិមនុស្សជាមូលដ្ឋាន ដូច្នេះនិយមន័យរបស់ពាក្យនេះត្រូវតែមានន័យចង្អៀត និងមិនអាចថាជាផលប្រយោជន៍សន្តិសុខណាមួយរបស់រដ្ឋាភិបាលបានទេ ។

ដើម្បីកំណត់និយមន័យពាក្យនេះ មាត្រា៥២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញ ដែលចែងអំពីកាតព្វកិច្ចទូទៅរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា អាចជួយបាន: "រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវការពារឯករាជភាព អធិបតេយ្យភាព បូរណភាពដែនដី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា អនុវត្តគោលនយោបាយផ្សះផ្សាជាតិ ដើម្បីធានានូវឯកភាពជាតិ និងរក្សានូវទំនៀមទំលាប់ល្អរបស់ជាតិ ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាត្រូវរក្សា និង ការពារច្បាប់ និង ធានានូវសណ្តាប់ធ្នាប់ និង សន្តិសុខសាធារណៈ ។ ..."

អត្ថបទនៃមាត្រានេះបង្ហាញថា "សន្តិសុខជាតិ" អាចមានតែមួយថាជា ការគំរាមកំហែងដល់ប្រទេសកម្ពុជាទាំងមូល និងជាគ្រោះថ្នាក់ដល់អាយុជីវិត និងសន្តិសុខរបស់ប្រជាជនទាំងមូល ដូចជា បណ្តាលមកពីការវាយប្រហារដោយយោធារបស់ប្រទេសផ្សេង ឬការញុះញង់ឱ្យមានអំពើហិង្សាលើរដ្ឋាភិបាល (សូមមើល "គោលការណ៍ Johannesburg" មាត្រា១ I, II មាត្រា២, ៦ និង ៧ (www.hrni.org/~lhennebe/files/instruments/HRNi_EN_470.rtf))

លទ្ធផល: កិច្ចពិភាក្សាប្រកបដោយសន្តិវិធីរបស់គ្រូបង្រៀនអំពីប្រាក់បៀវត្ស មិនមែនជាការគំរាមកំហែងដល់ "សន្តិសុខជាតិ" ទេ ទោះបីជាត្រូវពាក់ព័ន្ធនឹងថវិកាជាតិក៏ដោយ ។ ការហាមឃាត់របស់អភិបាលខេត្តគឺមិនស្របច្បាប់ទេ ។

សំណួរសិក្សានិ ១២

សូមអានជំពូកទី៧ ចំណុច ៧.១២.១៤ នៃបទបញ្ជារបស់គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គជប) ។

"គជប មានសិទ្ធិធ្វើការកែតម្រូវ ឬដកហូតនូវផ្នែកណាមួយ ឬសម្ភារៈអប់រំទាំងអស់ ដែលមិនគោរពទៅតាមចំណុច ៧.១២.៣ និង ៧.១៣.៨ ។ សាមីអង្គការត្រូវធ្វើការកែតម្រូវតាមសំណើរបស់ គជប ជាចាំបាច់ ។ ក្នុងករណីកំហុសឆ្គងមានលក្ខណៈធ្ងន់ធ្ងរ សាមីអង្គការត្រូវទទួលទោសតាម មាត្រា១៣១ នៃច្បាប់បោះឆ្នោត ។"

តើជំពូក៧, ១២, ១៤ នៃបទបញ្ជាបំពាននឹងច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតដែរឬទេ?
ចូរឱ្យមូលហេតុចំពោះចម្លើយរបស់អ្នក!

បទបញ្ជារបស់ គជប (ជំពូក ៧.១២.១៤) មិនមានមូលដ្ឋានផ្អែកលើច្បាប់នោះទេ ។ បទបញ្ជារបស់ គជប បំពានមាត្រា ១៣១ នៃច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត ព្រោះថា មាត្រានេះផ្តល់អំណាចឱ្យ គជប ត្រឹមតែដាក់ទោសគណៈបក្សនយោបាយចំពោះសកម្មភាពយោសនាខុសច្បាប់ប៉ុណ្ណោះទេ (មាត្រា ៧៣ ដល់ ៧៦) ប៉ុន្តែមិនដាក់ទោសអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាលដែលចែកចាយឯកសារអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតអព្យាក្រឹត្យនោះទេ ។ NGO មិនមែនជាគណៈបក្សនយោបាយទេ ។ NGO មិនអាចធ្វើការយោសនាបានទេ ព្រោះពួកគេមិនឈរឈ្មោះឱ្យគេបោះឆ្នោតទេ ហើយការអប់រំអ្នកបោះឆ្នោតមិនមែនជាការផ្តល់ព័ត៌មានអំពីកិច្ចវិធីនយោបាយរបស់គណៈបក្សនោះទេ (សូមមើល មាត្រា៧០ នៃច្បាប់បោះឆ្នោត) ។ ដូច្នេះ បទបញ្ជារបស់ គជប គឺខុសច្បាប់ ព្រោះវាមិនផ្អែកទៅតាមច្បាប់ ។

សំណួរសិក្សាទី ១៣

ក. ចូរអានច្បាប់បោះឆ្នោត!

តើមាត្រាណាខ្លះនៃច្បាប់បោះឆ្នោតចែងអំពីទោសសំរាប់ទង្វើដែលជះឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានលើដំណើរការបោះឆ្នោត? សូមរៀបរាប់មាត្រា និងលេខមាត្រា!

មាត្រា១២២ ដល់ មាត្រា១៣៣ នៃច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត

ខ. តើមាត្រាណាខ្លះនៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌចែងអំពីទោសសំរាប់ទង្វើដែលជះឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានលើដំណើរការបោះឆ្នោត? សូមរៀបរាប់មាត្រា និងលេខមាត្រា:

មាត្រា ៦៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ

គ. តើមាត្រាណាខ្លះនៃច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោត និង ក្រមព្រហ្មទណ្ឌហាមឃាត់ការទិញសន្លឹកឆ្នោត?

មាត្រា១២៤ ចំនុចទី១០ នៃច្បាប់បោះឆ្នោតចែងថា:

ជនណាម្នាក់ ឬគណៈបក្សនយោបាយណាមួយដែលផ្តល់ជាសំភារៈ ឬប្រាក់ដើម្បីទិញសន្លឹកឆ្នោត ត្រូវលុបឈ្មោះចេញពីបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោត និងបញ្ជីឈ្មោះគណៈបក្សដែលចូលរួមក្នុងការបោះឆ្នោត ហើយត្រូវលុបបេក្ខភាពរបស់ជននោះត្រូវលុបចោលដោយ គធាប និង/ឬ ជននោះត្រូវពិន័យជាប្រាក់ចំនួនពី ៥.០០០.០០០៛ ដល់ ២៥.០០០.០០០៛ ដោយមិនទាន់គិតពីទោសព្រហ្មទណ្ឌដទៃទៀតផង ។

ករណីសិក្សាទី ២

សម្តេចសង្ឃ **នេត វិទ្យុ** បានចេញ "ប្រកាស" មួយដែលហាមឃាត់ដល់លោកសង្ឃទាំងអស់មិនឱ្យទៅចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និងទៅបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រឆ្នាំ២០០៣នេះទេ ។

តើគាត់ធ្វើបែបនេះស្របច្បាប់ដែរឬទេ?

ប្រើបញ្ជីផ្ទៀងផ្ទាត់នៅដែលបង្ហាញនៅទំព័រទី៣៣ រួចហើយឆ្លើយនូវសំណួរទាំងអស់នោះម្តងមួយៗ!

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

សង្ឃប្បកាស

អនុស័វច្ឆរមហាសន្និបាតមន្ត្រីសង្ឃទូទាំងប្រទេស លើកទី ១១ បានប្រារព្ធពិធីបើកនៅសាលាសន្និសីទចតុមុខ ក្រោមព្រះរាជាធិបតីភាពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់របស់ព្រះករុណា ព្រះបាទសម្តេចព្រះ នរោត្តម សីហនុ ព្រះមហាក្សត្រ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា និង សម្តេចព្រះរាជអគ្គមហេសី នរោត្តម រុដ្ឋិទាន់ សីហនុ ហើយបានដំណើរការអស់ថេរវេលា៣ថ្ងៃ ពីថ្ងៃទី ១៣ ដល់ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០២ នៅក្រសួងធម្មការ និង សាសនា ក្រោមព្រះរាជាធិបតីភាពសម្តេចព្រះសង្ឃរាជទាំងពីរគណៈ ដោយ មានមន្ត្រីសង្ឃចំនួន ១២៦ អង្គ ចូលរួមជាសមាជិក និងមន្ត្រីធម្មការ និង សាសនា ចំនួន ៨០រូប ជាអ្នកសង្កេតការណ៍ ។ ដោយយោងតាមព្រះរាជបន្ទូលរបស់ព្រះមហាក្សត្រ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា អនុស័វច្ឆរមហាសន្និបាតមន្ត្រីសង្ឃនេះ បានចេញសង្ឃប្បកាស ដែលមានខ្លឹមសារដូចខាងក្រោម :

១- ពន្លឺទំនាស់ច្បាប់ស្តីពីប្រតិបត្តិ :

- មន្ត្រីសង្ឃគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ធ្វើជាគម្រោងការគោរព បដិបត្តិត្រឹមត្រូវ តាមពុទ្ធបញ្ញត្តិ ពុទ្ធនុញ្ញាត និង អភិសមាចារ ។
- យកព្រះម័យទុកដាក់ បង្រៀនណែនាំភិក្ខុគ្រប់រូបឱ្យចេះវិធីធ្វើសង្ឃកម្មនានា ចេះសំដែងភិក្ខុបាតិមោក្ខ និង ចូលរួមធ្វើឧបោសថកម្ម បានទៀងទាត់តាមកាលកំណត់ក្នុងព្រះវិន័យ ។
- អប់រំណែនាំ ភិក្ខុសាមណេរ ដែលជ្រុលប្រព្រឹត្តខុសឆ្គង ចេះស្វ័យភ្នាក់វលីក កែលំអ ខ្លួនឯង ដើរត្រូវតាមតន្ត្រីពុទ្ធវិន័យវិញ ។
- ខិតខំអប់រំ ពុទ្ធបរិស័ទ ឱ្យចេះតំកល់ខ្លួនប្រកបដោយសទ្ធានិងបញ្ញា ប្រតិបត្តិត្រឹមត្រូវតាមពុទ្ធឱវាទ លះបង់ជំនឿផ្ដេសផ្ដាស ប្រាសចាកតន្ត្រីពុទ្ធសាសនាដោយគ្មានហេតុផល ហើយជ្រះថ្លាស្មោះស្ម័គ្រចូល រួមទ្រទ្រង់ ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ ។

២- ពន្លឺទំនាស់គោលនយោបាយ :

- បន្តពង្រឹងរចនាសម្ព័ន្ធមន្ត្រីសង្ឃ និងជំរុញការ តែងតាំងមន្ត្រីសង្ឃពេញសិទ្ធិឱ្យបានឆាប់រហ័ស ។
- បំប៉នអំពីតួនាទី ភារកិច្ច បែបបទរដ្ឋបាល ដល់មន្ត្រីសង្ឃ គណៈកម្មការ អាចារ្យវត្ត សំដៅគ្រប់គ្រងវត្តអារាម ធានាបានប្រសិទ្ធភាពខ្ពស់ ។
- ត្រូវចារបញ្ជាក់ថា បានសិក្សា លើសង្ឃដឹក ឬឆាយា នៃបព្វជិតដែលបានលាចាកសិក្ខាបទ ទៅជាគ្រហស្ថ វិញ ។

៣-ពង្រឹងគុណភាពពុទ្ធិកសិក្សា :

-ជំរុញការពង្រឹង ពង្រីក (កម្រង) ប្រព័ន្ធ សាលាពុទ្ធិកបឋមសិក្សា , សាលាធម្មវិទ្យាល័យ និង មជ្ឈមណ្ឌលវិបស្សនា គ្រប់ស្រុក-ខ័ណ្ឌ ទូទាំងប្រទេស ។

-បន្តការពង្រឹងពង្រីកសហគមន៍សង្ឃ ទ្រទ្រង់ពុទ្ធិកសិក្សា និងពុទ្ធិកសង្គហកុមារ នៅតាម វត្តអារាម ។

-ខិតខំអប់រំកុមារនិងយុវជនកំព្រា ក្រីក្រ ដែលស្នាក់អាស្រ័យនៅក្នុងវត្តអារាម ឱ្យប្រកាន់ ខ្ជាប់នូវ សណ្តាប់ធ្នាប់ បញ្ចសីល និងចរិយាធម៌ ។

-មន្ត្រីសង្ឃគ្រប់ជាន់ថ្នាក់ មានព្រះគ្រូចៅអធិការជាដើម ទូទាំងប្រទេសត្រូវធ្វើការបណ្តុះ បណ្តាលបព្វជិត និងគ្រូបាលី ដើម្បីឱ្យទៅជាគ្រូបង្គោល ពុទ្ធិកសង្គហកុមារ ។

៤-ព្រះសង្ឃនិងការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសបក្សនយោបាយ :

-ព្រះសង្ឃទាំងបច្ចុប្បន្ន ទាំងអនាគត ត្រូវប្រកាន់គោលជំហរអព្យាក្រឹត មិនចូលរួមបោះឆ្នោត គាំទ្រគណបក្សនយោបាយណាមួយឡើយ ប៉ុន្តែត្រូវរក្សាសិទ្ធិបោះឆ្នោតនេះនៅពេលអនាគតដែលមានការចាំ បាច់បំផុត ។

-ពិនិត្យរារាំងនូវគ្រប់រូបភាពអសកម្ម ដែលឆ្លៀតឱកាសយកព្រះសង្ឃ ឬ ព្រះពុទ្ធសាសនា ទៅ ប្រើប្រាស់ខុសចាកគន្លងធម៌វិន័យ ។

-មិនអនុញ្ញាតឱ្យមានអន្តរសាសនាណាមួយ ដែលប្រព្រឹត្តប្រាសចាកប្រពៃណី ទំនៀមទំលាប់ ខ្មែរ ចូលមកក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឡើយ ។

៥-ការងារអធិការណ៍ :

-មន្ត្រីសង្ឃគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ ត្រូវមានកម្មវិធីអប់រំភិក្ខុ សាមណេរ គណៈកម្មការ អាចារ្យ វត្ត ពង្រឹងសាមគ្គីភាពផ្ទៃក្នុង រារាំងគ្រប់រូបភាពអធិការណ៍ កុំឱ្យកើតមានក្នុងវត្តអារាម ។

-ប្រកាន់ជំហរម្ចាស់ការដោះស្រាយរាល់អធិការណ៍ ដែលជាសមត្ថកិច្ចខ្លួន ដោយប្រកាន់ គោលការណ៍ សម្រុះសម្រួលផ្សះផ្សារជាកត្តាគន្លឹះ ។

៦-ការងារអភិបាលកិច្ចសង្ឃ :

-អភិបាលកិច្ចសង្ឃ ត្រូវចុះស្រាវជ្រាវរាល់បាតុភាព អធិការណ៍ ដែលកើតមានឡើង ដោយ សហការជាមួយមន្ត្រីសង្ឃ មន្ត្រីធម្មការមូលដ្ឋាន ។

-អភិបាលកិច្ចសង្ឃខេត្ត-ក្រុង គ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ ត្រូវសហការជាមួយ មន្ត្រីធម្មការ និងសាសនា រាល់ការដោះស្រាយអធិការណ៍ ។

៧. អបអរសាទរសន្និសីទកំពុងពុទ្ធសាសនាលើកទី ៣ :

អូស្ត្រាលីយ៉ា អបអរសាទរដោយធ្វើសកម្មភាពជាក់ស្តែង :

- ព្រះមេតណា ឬ អនុគណ ត្រូវណែនាំព្រះគ្រូចៅអធិការ ព្រះសង្ឃ ឱ្យរៀបចំវត្តអារាមឱ្យមានអនាម័យ និងដាក់កូនឈើឱ្យមានសម្រស់បរិស្ថានធម្មជាតិ គួរជាទីជ្រះថ្លា គោរពបូជារបស់ពុទ្ធបរិស័ទ និងភ្ញៀវទេសចរទូទៅ ។

- ចំពោះវត្តអារាមដែលមានសម្បត្តិវប្បធម៌ ប្រាង្គ ប្រាសាទ បេតិកភណ្ឌជាតិ រមណីយដ្ឋាននិងតំបន់ទេសចរ ត្រូវខិតខំថែទាំយ៉ាងម៉ឺងម៉ាត់ ធានាបានទាំងរបៀបរៀបរយទាំងសុវត្ថិភាព ។

- មន្ត្រីសង្ឃគ្រប់លំដាប់ថ្នាក់ ព្រមទាំងព្រះធម្មកថិក ត្រូវទេសនា ជួយអប់រំ បំបាត់អបាយមុខទាំងបីប្រការ (ល្បែង .ស្រា . ស្រី) ដើម្បីឱ្យប្រជាពលរដ្ឋ មានការភ្ញាក់រលឹកកាត់បន្ថយ ដោយស្វ័យប្រវត្តិ ។

សង្ឃប្រកាសនេះ ជាច្បាប់សម្រាប់អនុវត្តនៅគ្រប់វត្តអារាម ទូទាំងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ។
រាល់លិខិតបទដ្ឋានណា ដែលផ្ទុយពីខ្លឹមសារ នៃសង្ឃប្រកាសនេះ ទុកជាទិករណ៍ ។

ធ្វើនៅភ្នំពេញ, ថ្ងៃទី ១៥ ខែ មិថុនា ឆ្នាំ ២០០២

សម្តេចព្រះសង្ឃរាជគណៈបច្ចេកទេសនិកាយ
ព្រះសុគន្ធាធិបតី

សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ បូរ វិធី

សម្តេចព្រះសង្ឃរាជគណៈមហានិកាយ
ព្រះមហាសុវេនាធិបតី

បានឃើញ និងឯកភាព
រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងវប្បធម៌ និងសាសនា

ជា មហាវិទ្យា

បញ្ជីផ្ទៀងផ្ទាត់ដើម្បីដោះស្រាយករណីសិទ្ធិមនុស្ស!

១. តើបុគ្គល និងស្ថាប័នណាខ្លះដែលពាក់ព័ន្ធវិវាទ?

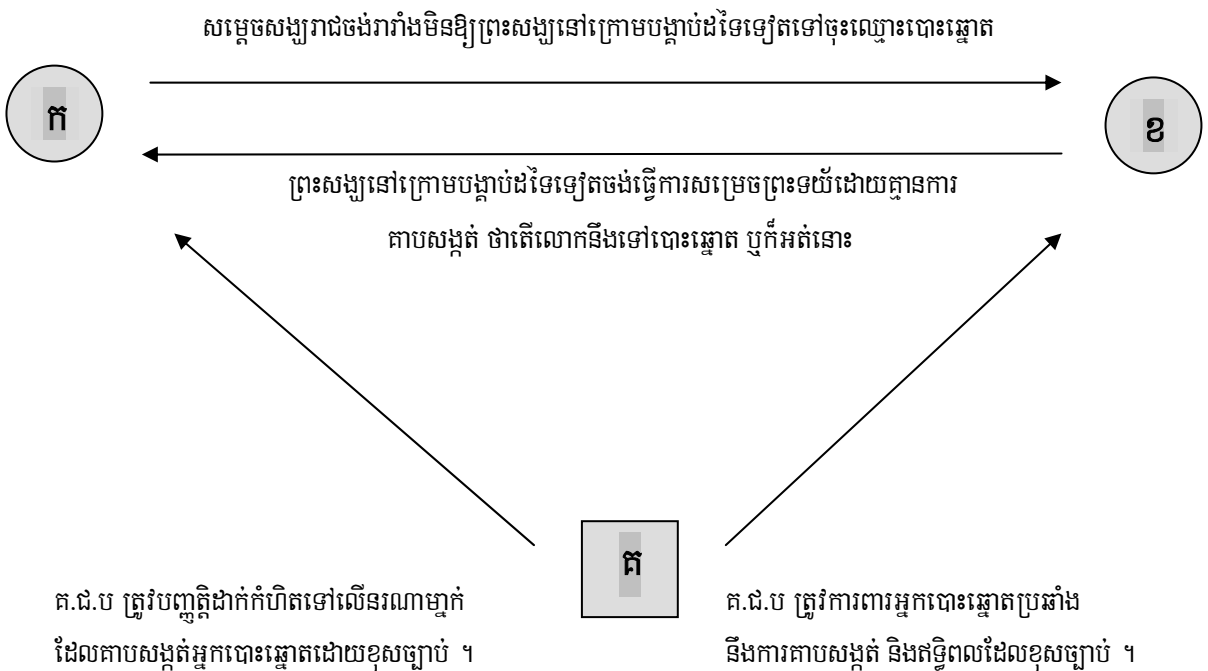
សម្តេចសង្ឃរាជ (ក) បញ្ហាព្រះសង្ឃក្រោមបង្គាប់ដទៃទៀត (ខ) មិនឱ្យទៅបោះឆ្នោត ។ គេបានសំណូមពរ ឱ្យគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គជប) (គ) ពិនិត្យមើលថាតើការបញ្ហានេះអនុលោមទៅតាម ច្បាប់បោះឆ្នោតឬទេ ។

គជប

២. តើអ្វីទៅជាផលប្រយោជន៍របស់បុគ្គល ឬស្ថាប័នដែលពាក់ព័ន្ធនោះ ហើយតើពួកគេមានទំនាក់ទំនងនឹងគ្នា យ៉ាងណាខ្លះ?

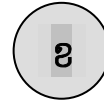

៣. សិទ្ធិ និងភារកិច្ច:

ក. តើសិទ្ធិណាខ្លះដែលត្រូវប៉ះពាល់?

- សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ
- សេរីភាពខាងសាសនា

- សិទ្ធិក្នុងការបោះឆ្នោតដោយសេរី

សម្តេចសង្ឃរាជ (ក) គឺជាបុគ្គលមួយអង្គនៃសាសនា ។ ព្រះអង្គបានអះអាងអំពីហេតុផលសាសនា ដើម្បីគាំទ្រគោលជំហររបស់ព្រះអង្គ ។ ដូច្នេះព្រះអង្គអាចអះអាងថាព្រះអង្គគ្រាន់តែអនុវត្តនូវសិទ្ធិសេរីភាពខាងជំនឿសាសនាប៉ុណ្ណោះនៅពេលដែលព្រះអង្គបញ្ជាមិនឱ្យព្រះសង្ឃដទៃទៀតទៅបោះឆ្នោតនោះ ។ សម្តេចសង្ឃរាជ ក៏បានសរសេរជាប្រកាសដោយបង្ហាញនូវគោលជំហររបស់ព្រះអង្គថា ព្រះសង្ឃមិនគួរទៅបោះឆ្នោតឡើយ ។ ដូច្នេះព្រះអង្គក៏អាចអះអាងថាព្រះអង្គអនុវត្តនូវសិទ្ធិខាងការបញ្ចេញមតិដោយសេរី ។

ព្រះសង្ឃក្រោមបង្គាប់(ខ) ចង់ទៅបោះឆ្នោត ។ ដូច្នេះសិទ្ធិរបស់លោកក្នុងការបោះឆ្នោតអាចត្រូវប៉ះពាល់ ។ លោកចង់ទៅបោះឆ្នោតដោយគ្មានការគាបសង្កត់ នៅក្នុងដំណើរការបោះឆ្នោតដោយសេរី ដូច្នេះ សិទ្ធិក្នុងការបោះឆ្នោតដោយសេរី អាចត្រូវប៉ះពាល់ដោយការគាបសង្កត់អំពីការបញ្ជារបស់សម្តេចសង្ឃរាជ ។

ខ. តើភារកិច្ចស្របច្បាប់របស់ស្ថាប័នដែលពាក់ព័ន្ធមានអ្វីខ្លះ?

គ.ជ.ប មានសិទ្ធិក្នុងការស៊ើបអង្កេតទៅលើការរំលោភច្បាប់បោះឆ្នោត និងមានភារកិច្ចការពារអ្នកបោះឆ្នោត (ដូចជា ដោយដាក់ពិន័យទៅលើអ្នកបំពាន) សូមមើលមាត្រា៧៦ III CC, មាត្រា១៦ ឃ្លាទី២ និងទី៣ នៃច្បាប់បោះឆ្នោត) ។

រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា មានភារកិច្ចការពារច្បាប់ និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ (មើលមាត្រា ៥២ ឃ្លាទី២ CC) ។

៤. តើពាក្យផ្សេងៗនៅក្នុងមាត្រាសិទ្ធិមនុស្ស មានអត្ថន័យដូចម្តេច?

អ្នកអាចស្វែងរកព័ត៌មានបន្ថែមលើអត្ថន័យនៃពាក្យថា "សេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ" នៅទំព័រទី៣៩ ហើយនិងពាក្យថា ការបោះឆ្នោត "ដោយសេរី " នៅទំព័រទី៥០ និង៥១ ។ ប្រសិនបើអ្នកមិនដឹងថា ពាក្យថា "សេរីភាពខាងជំនឿសាសនា និងការធ្វើសក្ការៈបូជា" នៅក្នុងមាត្រា៤៣ I II CC មានន័យដូចម្តេចទេ អ្នកអាចរកឃើញការពណ៌នាកាន់តែពិស្តារអំពីសេរីភាពនេះនៅក្នុងមាត្រា១៨ I ឃ្លាទី២ ICCPR ។

៥. តើមាត្រាសិទ្ធិមនុស្សអាចអនុវត្តចំពោះករណីជាក់លាក់ដែរឬទេ?

សម្តេចសង្ឃរាជ អាចអះអាងអំពីសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិសម្រាប់ការបញ្ជារបស់ព្រះអង្គ ពីព្រោះព្រះអង្គកំពុងបញ្ចេញមតិជាលាយលក្ខណ៍អក្សរ (មាត្រា១៩ II ICCPR ដែលបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថាគ្រប់រូបភាពទាំងអស់នៃការបញ្ចេញមតិត្រូវបានការពារ គឺមិនមែនមានតែ "ការនិយាយស្តី"ដោយសេរីតែមួយមុខនោះទេដែលត្រូវបានការពារនោះ) ។

ព្រះអង្គក៏អាចអះអាងអំពីសេរីភាពខាងសាសនា សម្រាប់ការបញ្ជូនរបស់ព្រះអង្គ ពីព្រោះព្រះអង្គកំពុងអនុវត្ត ក្នុងនាមជាមេដឹកនាំផ្នែកសាសនា ដែលផ្តល់ការណែនាំដល់សមាជិកនៃក្រុមសាសនារបស់ព្រះអង្គ ។ នេះគឺជាផ្នែកមួយ នៃការអនុវត្តសេរីភាពខាងសាសនា (មាត្រា ១៨ III ICCPR) ។

ព្រះសង្ឃនៅក្រោមបង្គាប់អាចអះអាងអំពីសិទ្ធិក្នុងការបោះឆ្នោត "ដោយសេរី" ។ នេះមានន័យថា មិនមែនមាន តែសិទ្ធិបោះឆ្នោតមួយប៉ុណ្ណោះទេដែលត្រូវប្រគេនដល់លោកទៅតាមច្បាប់បោះឆ្នោត សូម្បីតែដំណើរការបោះឆ្នោត ទាំងមូលដែលរួមបញ្ចូលទាំងការចុះបញ្ជីឈ្មោះអ្នកបោះឆ្នោតផងនោះ ក៏ត្រូវប្រព្រឹត្តទៅ "ដោយសេរី" ផងដែរ។ ដូច្នេះ សិទ្ធិរបស់លោកត្រូវបានប៉ះពាល់រួចទៅហើយ នៅពេលដែលសម្តេចសង្ឃបញ្ជាមិនឱ្យលោកទៅចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត និង ទៅបោះឆ្នោត មុននឹងថ្ងៃបោះឆ្នោតខាងមុខមកដល់នោះ ។ អាស្រ័យដោយពាក្យថា "ដោយសេរី" មានន័យថា មានសេរីភាពរួចពីឥទ្ធិពលមិនសមស្រប ឬខុសច្បាប់នោះ ព្រះសង្ឃអាចអះអាងថា លោកមិនគួររងនូវការគាបសង្កត់ ឡើយ ។

ប្រសិនបើសម្តេចសង្ឃរាជ គ្រាន់តែបានបញ្ជាពួកអ្នកសុខុមាលៈផ្ទាល់របស់ព្រះអង្គ ហើយទុកឱ្យព្រះសង្ឃទាំងនោះ ធ្វើតាមព្រះអង្គដោយសារលោកមានជំនឿលើព្រះអង្គ ឬមិនធ្វើតាមក៏ដោយនោះ គឺវាមិនប៉ះពាល់ដល់សេរីភាពរបស់ លោកក្នុងការបោះឆ្នោតឡើយ ។ ពីព្រោះថាប្រភេទនៃឥទ្ធិពលផ្នែកបញ្ជាគឺជាឥទ្ធិពលធម្មតា និងស្របច្បាប់មួយ ។ ប៉ុន្តែការប្រើប្រាស់ការគាបសង្កត់ ដូចជាការចេញបញ្ជាក្នុងរូបភាពជា "ប្រកាស" អាចជាការរំលោភលើសេរីភាពនេះ ។

៦. តើមានការដាក់កំហិតអ្វីខ្លះទៅលើសិទ្ធិនេះ?

- សេរីភាពខាងសាសនា : មាត្រា៤៣ II CC គ្រាន់តែការពារសេរីភាពនេះ នៅក្នុងលក្ខខណ្ឌដែលថា វាមិនប៉ះពាល់ ដល់"ជំនឿសាសនាដទៃទៀត" ឬក៏រំលោភបំពានទៅលើ "សណ្តាប់ធ្នាប់ និងសន្តិសុខសាធារណៈ" តែប៉ុណ្ណោះ ។ មាត្រា១៨ III ICCPR រៀបរាប់បន្ថែមអំពី "សុខុមាលភាពសាធារណៈ" ក្នុងគោលបំណងដើម្បីដាក់កំហិត ។

សេរីភាពខាងជំនឿសាសនារបស់សម្តេចសង្ឃរាជ អាចត្រូវគេដាក់កំហិតដើម្បីការពារសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ដែលរួមបញ្ចូលការបោះឆ្នោតដោយសេរីផងដែរ ។ សេរីភាពខាងសាសនាមិនមែនប្រគេនសិទ្ធិដល់ព្រះអង្គក្នុងការ គាបសង្កត់ទៅលើអ្នកបោះឆ្នោតដទៃឡើយ ។

- សេរីភាពក្នុងការបោះឆ្នោត : សេរីភាពនេះមិនមានការដាក់កំហិតអ្វីឡើយ ។ វាត្រូវបានការពារទាំងស្រុងដោយ គ្មានលក្ខខណ្ឌអ្វីទាំងអស់ (មាត្រា៤៣ I, II និងមាត្រា៧៦ II CC និងមាត្រា២៥ ខ ICCPR) ។

៧. តើមានច្បាប់ពិសេសណាដែលដាក់កំហិតទៅលើសិទ្ធិមនុស្សដែរឬទេ?

- ពិតជាមាន ។ សូមមើលនៅក្នុង
  - ច្បាប់ស្តីពីការបោះឆ្នោតជ្រើសរើសតំណាងរាស្ត្រ (LEMNA) និង
  - ក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល

នៅក្នុង LEMNA អ្នកអាចរកឃើញបញ្ញត្តិពិស្តារអំពី ថាតើគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត (គជប) អាចកំណត់យ៉ាងដូចម្តេចអំពីទណ្ឌកម្មចំពោះឥទ្ធិពលមិនសមស្រប និងខុសច្បាប់ទៅលើអ្នកបោះឆ្នោត ។ វាបញ្ញត្តិឱ្យ កាន់តែស៊ីជម្រៅថែមទៀតនូវការដាក់កំហិតចំពោះបុគ្គលដែលបំពានសិទ្ធិបោះឆ្នោតដោយសេរីរបស់បុគ្គលម្នាក់ទៀត ។

មាត្រា១២៤ LEMNA ជាឧទាហរណ៍បញ្ញត្តិនូវការដាក់កំហិតដែលអាចត្រូវបានកំណត់ដើម្បីការពារសិទ្ធិ របស់អ្នកបោះឆ្នោត ។ បទបញ្ញត្តិនោះគឺ:

មាត្រា១២៤ LEMNA:

ត្រូវលុបឈ្មោះចេញពីបញ្ជីបោះឆ្នោត លុបបេក្ខភាពរបស់សាមីខ្លួន ឬលុបបេក្ខភាព ឈរឈ្មោះបោះឆ្នោតរបស់គណបក្សនយោបាយ ដោយគណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ឬ និង ត្រូវផ្ដន្ទាទោស ពិន័យជាប្រាក់ពីប្រាំលាន (៥.០០០.០០០) រៀល ទៅ ម្ភៃប្រាំលាន (២៥.០០០.០០០) រៀល ដោយពុំទាន់គិតដល់ទោសព្រហ្មទណ្ឌផ្សេងទៀត ចំពោះជនណា និងគណបក្សនយោបាយណាដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើណាមួយដូចខាងក្រោម :

- ប្រើ កម្លាំង ឬអំពើហិង្សា ឬបំភិតបំភ័យ មិនឱ្យប្រជាពលរដ្ឋមានសិទ្ធិបោះឆ្នោតទៅចុះ ឈ្មោះបោះឆ្នោត ឬរារាំងមិនឱ្យចុះឈ្មោះប្រជាពលរដ្ឋដែលមានសិទ្ធិបោះឆ្នោតក្នុងបញ្ជីបោះឆ្នោត និងសៀវភៅបញ្ជីបោះឆ្នោត ...
- ប្រើកម្លាំង ឬអំពើហិង្សាដើម្បីរារាំងប្រជាពលរដ្ឋដែលមានសិទ្ធិបោះឆ្នោត មិនឱ្យទៅបោះឆ្នោត ឬឈរឈ្មោះជាបេក្ខជន ...
- ប្រើ កម្លាំង ឬអំពើហិង្សា ឬបំភិតបំភ័យ ប្រើពាក្យសំដីប្រមាថមើលងាយធ្វើឱ្យមាន ការភ័យខ្លាច ការភាន់ច្រឡំ ធ្វើឱ្យច្របូកច្របល់បាត់ទំនុកចិត្ត លើការសម្ងាត់នៃការបោះឆ្នោត ...

"សង្ឃប្រកាស" របស់សម្តេចសង្ឃដែលហាមព្រះសង្ឃមិនឱ្យទៅឈ្មោះបោះឆ្នោត និងទៅបោះឆ្នោត មិនអាច ត្រូវបានចាត់ទុកជា "ការប្រើកំលាំង ឬហិង្សា" នោះទេ ប៉ុន្តែ វាជា "ការគំរាមកំហែង" ដែលធ្វើឱ្យព្រះសង្ឃក្នុងនាម ជាប្រជាពលរដ្ឋ និងជាអ្នកបោះឆ្នោត "ញញើត" ក្នុងការចុះឈ្មោះបោះឆ្នោតតាមបញ្ញត្តិមាត្រា១២៤ LEMNA ព្រោះថាព្រះសង្ឃអាចមានការភ័យខ្លាចក្នុងការធ្វើអ្វីមួយខុស និងអ្វីដែលបានហាមឃាត់ បើសិនណាការចុះឈ្មោះនោះ ផ្ទុយនឹងបញ្ជារបស់សម្តេចសង្ឃ ។ (ផ្ទុយមកវិញ គេអាចនិយាយបានថា ការគំរាមកំហែងគ្រាន់តែជាអំពើមួយដែលធ្វើ ឱ្យមានការភ័យខ្លាច ឬការព្រួយបារម្ភ ឬការរន្ធត់ ឬមានអារម្មណ៍ប្រហាក់ប្រហែលនេះតែប៉ុណ្ណោះ ។)

ដូចដែលការពិតជាក់ស្តែងត្រូវបានបង្ហាញថា វាអាចចាត់ទុកផងដែរជាអំពើមួយ "ហាយ៉ាង" ដល់ការចុះឈ្មោះ បោះឆ្នោតរបស់ព្រះសង្ឃ ។ នៅពេលដែល "សង្ឃប្រកាស" ត្រូវបានបិទផ្សាយនៅឯមណ្ឌលចុះឈ្មោះបោះឆ្នោត នៅក្នុង ករណីជាច្រើន ព្រះសង្ឃរកពុំហ៊ានទៅចុះឈ្មោះ ឬមន្ត្រីចុះឈ្មោះមិនព្រមចុះឈ្មោះឱ្យព្រះសង្ឃដោយសំអាងលើ សង្ឃប្រកាសនោះ ។ (ផ្ទុយមកវិញ គេអាចនិយាយបានថា អំពើរារាំងដល់ការចុះឈ្មោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយមន្ត្រី ចុះឈ្មោះដែលជាអ្នកមានឥទ្ធិពលលើការចុះឈ្មោះតែប៉ុណ្ណោះ ។ ប៉ុន្តែ ដូចដែលមាត្រា១២៤ LEMNA មិនបានចង្អុល ឱ្យចំណាត់ថា ហើយនិងមិនចំពោះមន្ត្រីចុះឈ្មោះដូចដែលមានចែងក្នុងមាត្រា១២២ LEMNA នោះដែរ ដូចនេះ ការបកស្រាយនេះដូចជាមិនត្រឹមត្រូវទេ ។)

នៅទីបញ្ចប់ "សង្ឃប្រកាស" អាចជាការសំឡត់អ្នកបោះឆ្នោត (ព្រះសង្ឃ) ឱ្យភាន់ច្រឡំអំពីសិទ្ធិរបស់ព្រះអង្គ ធ្វើឱ្យព្រះសង្ឃទាំងនោះពិបាកសំរេចព្រះទ័យថា គួរ ឬមិនគួរគោរពតាមសង្ឃប្រកាស ហើយទៅបោះឆ្នោត ។ វាអាច ជាអំពើ "គំរាមកំហែង" ដល់អ្នកបោះឆ្នោត ដើម្បី "ធ្វើឱ្យច្របូកច្របល់បាត់ទំនុកចិត្តដល់ការបោះឆ្នោត" ព្រោះថា ព្រះសង្ឃត្រូវបានសាធារណជនចាត់ទុកថាជាគំរូដ៏ល្អមួយនៃការរស់នៅដោយសុចរិត ហើយព្រះសង្ឃគឺជាអ្នកដែលទទួល បានការអប់រំជ្រៅជ្រះ បែរជាមិនបានទៅបោះឆ្នោត អំពើនេះធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់ការយល់ដឹងរបស់សាធារណជនអំពីតំលៃ

ជាវិធីអហិង្សាក្នុងការបញ្ចេញនូវនយោបាយនៃការបោះឆ្នោត ។ (ជាការបកស្រាយផ្ទុយមកវិញ គេអាចនិយាយថា ការគំរាមកំហែងផ្តល់នូវគុណវិបត្តិភាសៗ និងធ្ងន់ធ្ងរនៅពេលអនាគត ដែលធ្វើឱ្យបុគ្គលដែលត្រូវគេគំរាមកំហែងមាន ការព្រួយបារម្ភ ។)

ដោយសារតែការបញ្ចេញនូវនយោបាយដោយសេរីរបស់អ្នកបោះឆ្នោត នឹងត្រូវតែទទួលបានការការពារ វាត្រឹមត្រូវណាស់ ក្នុងការអះអាងថា ការជះឥទ្ធិពល និងការជ្រៀតជ្រែកក្នុងរូបភាពណាមួយក៏ដោយ ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាការបំពានលើ សិទ្ធិបោះឆ្នោត ដូចនេះវាពុំចាំបាច់គិតពីការរន្ធត់ ការភ័យខ្លាច ឬការព្រួយបារម្ភរបស់អ្នកគ្រោះនោះទេ ប៉ុន្តែ ឥទ្ធិពល មិនសមស្របដែលបង្កដោយការសំឡូត ឬការបង្ខិតបង្ខំ ដូចជាបញ្ហារបស់ថ្នាក់លើដែលប្រើសមត្ថកិច្ច និងអំណាច របស់គាត់ ជាអំពើផ្ទុយច្បាប់រួចទៅហើយ ។

បទបញ្ញត្តិដែលច្បាស់បំផុត គឺមាត្រា៦៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល ដែលការពារយ៉ាងជាក់លាក់ចំពោះ "ការអនុវត្តន៍ដោយសេរីនូវសិទ្ធិបោះឆ្នោតរបស់អ្នកបោះឆ្នោតម្នាក់" ប្រឆាំងនឹង"ការបង្ខិតបង្ខំ និងការជ្រៀតជ្រែកក្នុង រូបភាពណាមួយក៏ដោយ" មិនមែនត្រឹមតែការគំរាមកំហែងប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែរួមទាំង "ការប្រព្រឹត្តខុសច្បាប់" ផងដែរ ។

ជាឧទាហរណ៍នៃការប្រព្រឹត្តខុសច្បាប់អាចមើលឃើញថា សម្តេចសង្ឃប្រើប្រាស់អំណាច និងឥទ្ធិពលរបស់ គាត់ដើម្បីបញ្ជាផ្តល់ទៅដល់អ្នកក្រោមបង្គាប់ ដែលពឹងផ្អែកទៅលើសម្តេចសង្ឃ និងការដឹកនាំរបស់លោក មិនឱ្យទៅ បោះឆ្នោត ។ ហេតុដូច្នេះហើយ នេះជាអំពើដែលផ្ទុយនឹងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និង LEMNA ដែលការពិតចង់បានការអនុវត្តន៍ ដោយសេរីនៃឆន្ទៈរបស់អ្នកបោះឆ្នោត ។

ទោះបីយ៉ាងណាក៏ដោយ ព្រះពុទ្ធសាសនាត្រូវបានចាត់ទុកជាសាសនារបស់ជាតិដោយរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា (មាត្រា៤៣ III CC) ហើយមិនបានផ្តល់អំណាចឱ្យសម្តេចសង្ឃទៅជ្រៀតជ្រែកបញ្ហានយោបាយ និងបញ្ហាសំខាន់ៗ របស់រដ្ឋដូចជាការបោះឆ្នោតជាដើមនោះទេ ពីព្រោះថា មាត្រា៤៣ II CC ចែងយ៉ាងច្បាស់ថា ការប្រើប្រាស់សេរីភាព ខាងសាសនាមិនត្រូវរំលោភបំពានលើសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈដែលក្នុងនោះរួមមានការបោះឆ្នោតដោយសេរីផងដែរ ។ ដូច្នេះសម្តេចសង្ឃប្រព្រឹត្តនេះ"មិនត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់"ទេ ប្រសិនបើគាត់នៅតែមិននៅស្ងៀម និងអព្យាក្រឹត្យ ហើយ ព្យាយាមយ៉ាងសកម្មក្នុងការរារាំងមិនឱ្យព្រះសង្ឃទៅបោះឆ្នោតនោះ ។ មិនទៅបោះឆ្នោតពុំមែនជាអំពើអព្យាក្រឹត្យទេ ប៉ុន្តែជាទម្រង់នៃការបញ្ចេញនូវឆន្ទៈនយោបាយមួយ ។

៨. តើការដាក់កំហិតដែលបានកំណត់នោះ មានលក្ខណៈសមាមាត្រច្រើនខ្លាំងពេក?
(គោលការណ៍នៃភាពសមាមាត្រ)

LEMNA ផ្តល់ឱ្យ គធម្មនុញ្ញ នូវវិធានការណ៍ខុសៗគ្នាដើម្បីតបត (មាត្រា ១៦ ចំនុច១, ១៦, ២៤ និងចំនុច២៨ និងមាត្រា១២២ ចំនុច៤ និងមាត្រា ១២៤ LEMNA) ។ គធម្មនុញ្ញ ត្រូវទទួលខុសត្រូវក្នុងការទប់ស្កាត់ដល់ ភាពមិនប្រក្រតីដែលកើតមានក្នុងការបោះឆ្នោត និងចំពោះការត្រួតពិនិត្យឡើងអំពីភាពស្របច្បាប់នៃការបោះឆ្នោត ។ ដូច្នេះហើយ គធម្មនុញ្ញ មានភារកិច្ចពិនិត្យមើលភាពស្របច្បាប់នៃសង្ឃប្រកាសរបស់សម្តេចសង្ឃ ។

ដំបូង គធម្មនុញ្ញ អាចនិយាយជាមួយនឹងសម្តេចសង្ឃ និងប្រាប់លោកអំពីគោលការណ៍នៃការបោះឆ្នោតដោយសេរី ។ ករណីនេះ អាចជាវិធានការណ៍ស្រាលបំផុត ។

គ. ជ. ប អាចបន្ត

- ចេញជាការប្រមាណមួយ ឬ
- ណែនាំឱ្យព្រះអង្គដកបទបញ្ជារបស់ព្រះអង្គចេញ ឬ
- ដាក់ពិន័យ (មាត្រា១២៤ LEMNA) ឬ
- ដាក់ពាក្យបណ្តឹងដល់ព្រះរាជអាជ្ញាឱ្យដាក់ទោសព្រហ្មទណ្ឌ (មាត្រា៦៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអន្តរកាល វិធានការខ្លាំងជាងគេ) ។ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌ អាចនឹងវិនិច្ឆ័យទោស ប្រសិនណាច្បាប់នេះពិតជាត្រូវបាន បំពានមែន ។ វាមិនចាំបាច់ធ្វើបណ្តឹងប្រឆាំងនឹងសម្តេចសង្ឃ

សំណួរសិក្សាទី ១៤

ក. សូមរៀបរាប់ពីបទបញ្ញត្តិជាតិ និង អន្តរជាតិ (ចំនួនមាត្រា) ដែលការពារសេរីភាពក្នុងការរួមប្រជុំ ។

បទបញ្ញត្តិអន្តរជាតិ:

- មាត្រា២០ ចំនុចទី១ UDHR (សេចក្តីថ្លែងការណ៍ជាសកលស្តីពីសិទ្ធិមនុស្ស)
- មាត្រា២១ ឃ្លាទី១ ICCPR (កតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ)
- មាត្រា ៥ (៩) CERD (អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់នូវការរើសអើងពូជសាសន៍) (មាត្រា១៥ I CRC (អនុសញ្ញាស្តីពីសិទ្ធិកុមារ) ជាការការពារពិសេសសំរាប់សេរីភាពរួមប្រជុំរបស់កុមារ)

បទបញ្ញត្តិជាតិ

- មាត្រា៤១ I នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា
- មាត្រា១ ឃ្លាទី១ នៃច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម

ខ. តើអ្វីខ្លះជាការដាក់កំហិតលើសេរីភាពក្នុងការរួមប្រជុំ?

- មាត្រា៤១ ឃ្លាទី២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា:

“... ជនណាក៏ដោយ មិនអាចឆ្លៀតប្រើសិទ្ធិនេះដោយរំលោភ នាំឱ្យប៉ះពាល់ដល់កិត្តិយសអ្នកដទៃ ដល់ទំនៀមទម្លាប់ ល្អរបស់សង្គម ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ និងសន្តិសុខជាតិបានឡើយ...”

- មាត្រា ២១ ឃ្លាទី២ ICCPR:

“... គ្មានការដាក់កំហិតណាមួយអាចធ្វើទៅបានលើការអនុវត្តសិទ្ធិនេះបាន ជាងការជំរុញឱ្យស្របច្បាប់ និងភាពចាំបាច់នៃ សង្គមប្រជាធិបតេយ្យ ក្នុងប្រយោជន៍នៃសន្តិសុខជាតិ ឬសណ្តាប់ធ្នាប់ សុវត្ថិភាពសាធារណៈ ការពារសុខុមាលភាព សាធារណៈ ឬសីលធម៌ ឬការការពារសិទ្ធិ និងសេរីភាពអ្នកដទៃ ។”

ហេតុដូច្នេះ ការដាក់កំហិតលើសេរីភាពរួមប្រជុំអាចជា:

- សិទ្ធិរបស់អ្នកដទៃ (ICCPR “សិទ្ធិ និងសេរីភាពរបស់អ្នកដទៃ”)
- ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម (ICCPR “សីលធម៌”)
- ច្បាប់ និង សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ (ICCPR “សុវត្ថិភាព និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ”)
- សន្តិសុខជាតិ (ICCPR “សន្តិសុខជាតិ”)
- សុខុមាលភាពសាធារណៈ (ICCPR)

ក្នុងន័យស៊ីជម្រៅ:

- សិទ្ធិអ្នកដទៃ: សិទ្ធិមនុស្សរបស់អ្នកដទៃ
- ទំនៀមទម្លាប់ល្អរបស់សង្គម: នេះជាពាក្យច្បាប់ដែលមានន័យទូលាយណាស់ និងអាស្រ័យតែទៅលើសង្គម ផ្ទាល់ដែលជាអ្នកកំណត់អំពីទំនៀមទម្លាប់ទាំងនោះ ។ អ្នកធ្វើច្បាប់ដែលជា អ្នកតំណាងសង្គម ជាអ្នកកំណត់និយមន័យពាក្យនៅក្នុងអត្ថបទច្បាប់ (ដូចជា មាត្រា១៤ នៃច្បាប់ស្តីពីសារពត៌មាន) ។ ឧទាហរណ៍ស្តីពី "ទំនៀមទម្លាប់ល្អ របស់សង្គមខ្មែរ" អាចថាជាការគោរពចាស់ទុំ (មាត្រា៤៧ II CC) ឬការ គោរពព្រះមហាក្សត្រកម្ពុជា "ដែលមិនអាចរំលោភបំពាន" បាន (មាត្រា៧ III CC) ។
- ច្បាប់ និងសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ: ច្បាប់ទាំងឡាយដែលការពារសិទ្ធិអ្នកដទៃ
- សន្តិសុខជាតិ: "សន្តិសុខជាតិ" មិនមែនបានន័យថា គ្រប់ផលប្រយោជន៍សន្តិសុខរបស់ រដ្ឋាភិបាលនោះទេ ប៉ុន្តែវាជាការគំរាមកំហែងដល់អាយុជីវិត និងសន្តិសុខ ទាំងមូលរបស់ជាតិ (ឧទាហរណ៍ ប្រទេសផ្សេងធ្វើការវាយប្រហារដោយ យោធា មកលើប្រទេសកម្ពុជា ឬព្យុះព្យុះឱ្យមានហិង្សាទំលាក់រដ្ឋាភិបាល)
- សុខុមាលភាពសាធារណៈ: សុខុមាលភាពរបស់ប្រជាពលរដ្ឋកម្ពុជាទាំងអស់ ដូចជា ជំងឺ SARS ឬ DENGUE អាចត្រូវបានចាត់ថាជាការគំរាមកំហែង ដល់សុខុមាលភាពសាធារណៈ

ក. នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ អង្គការពន្យារពេល អង្គការពង្សាវតី និងការបិទផ្លូវ បានបោះទីតាំងនៅតាម បណ្តាផ្លូវសំខាន់ៗជាច្រើនក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ដើម្បីរារាំងមិនឱ្យក្រុមបាតុករចូលក្នុងក្រុង ។ ក្រុមបាតុករដែលមកពី ខេត្តកណ្តាល កំពង់ចាម កំពង់ឆ្នាំង និងកំពង់ស្ពឺ បានជឿតាមការអំពាវរបស់ "ក្រុមប្រឹក្សាយុវមើលកម្ពុជា" ដែលជា សហគមន៍មួយមាន ៥ក្រុម ឱ្យមកជួបជុំគ្នានៅក្រុងភ្នំពេញ ដើម្បីសំរេចធ្វើបាតុកម្មសុំឱ្យមានការដោះលែងនិស្សិត ទាំងឡាយ និងអ្នកកាសែតដែលត្រូវចាប់ខ្លួនដោយសារកុបកម្មប្រឆាំងនឹងថែទាំខែថ្ងៃទី២៩ មករា ។ សមាជិក របស់ក្រុមប្រឹក្សានៃអ្នកយុវមើល មុននេះបន្តិចបានអំពាវនាវសុំឱ្យមានការលាលែងតំណែងរបស់សម្តេច ហ៊ុន សែន បានលុបចោលការជួបប្រជុំនៅក្បែររដ្ឋសភា ដោយសារវត្តមានរបស់ក្មេងវត្តដែលជាក្រុមគាំទ្រសម្តេច ហ៊ុន សែន (ដកស្រង់ចេញពីកាសែត The Cambodia Daily ចុះថ្ងៃទី១១ កុម្ភៈ ២០០៣)

តើវិធានការដែលប៉ូលីសបានចាត់ឡើងនៅក្នុងអត្ថបទទី១ (ប៉ូលីស: អ្នកតវ៉ាត្រូវចេញឱ្យឆ្ងាយពីទីក្រុង) ស្របច្បាប់ ឬមិនស្របច្បាប់?

វាមិនស្របច្បាប់ទេ ។

មូលហេតុ:

កងកម្លាំងប៉ូលីសបានរារាំងមនុស្សដែលប្រកបដោយសន្តិវិធី និងគ្មានអាវុធ ពីការចូលទៅដល់កន្លែងធ្វើបាតុកម្ម ទោះបីជា គ្មានការបញ្ជាក់ដែលមានមូលដ្ឋានលើអង្គហេតុច្បាប់ស្របច្បាប់ និងជាក់លាក់ដែលថាការប្រមូលផ្តុំរបស់ពួកគេអាច នាំឱ្យមានអំពើហិង្សាក៏ដោយ ។ ទោះជាបាតុកម្មតបត (ដែលធ្វើឡើងដោយ "សមាគមក្មេងវត្ត) និងអំពើហិង្សា មានការប៉ះទង្គិចគ្នារវាងក្រុមអ្នកគាំទ្រសម្តេចហ៊ុន សែន និងក្រុមប្រឆាំងនឹងសម្តេច ហ៊ុន សែន ក៏មិនបង្ហាញថា ជាវិធានការណ៍ខ្លាំងក្លាទេ ។

ប៉ុន្តែ ទង្វើផ្ទុយពីនេះគឺជាការពិត៖ អាជ្ញាធរជាប់កាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្កើតកាលៈទេសៈណាដែលសិទ្ធិជាមូលដ្ឋាននៃសេរីភាពរួមប្រជុំ អាចត្រូវបានអនុវត្តដោយគ្មានការរំខាន ។

ឧទាហរណ៍៖ ការអនុញ្ញាតឱ្យប្រជាពលរដ្ឋទៅដល់កន្លែងធ្វើបាតុកម្ម និង ការពារពួកគេ និងបាតុកម្មរបស់ពួកគេ ប្រឆាំងនឹងអំពើហិង្សារបស់មនុស្សផ្សេងទៀត ដោយធ្វើការបំបែកបាតុកម្មទាំងពីរក្រុមនោះចេញពីគ្នា ។

វាមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ទេក្នុងការដែលថាអាជ្ញាធរគ្រាន់តែ "គិត" (សូមមើលមាត្រា៣ ឃ្លាទី២ នៃច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម) ថា បាតុកម្មនឹងនាំមកនូវអំពើហិង្សា បើត្រឹមតែជាការសន្មតតាមទ្រឹស្តីនោះ មិនអាចបង្ហាញថា ការកាត់បន្ថយនៃសេរីភាពក្នុងការរួមប្រជុំធ្លាក់ដល់សូន្យនោះទេ ។

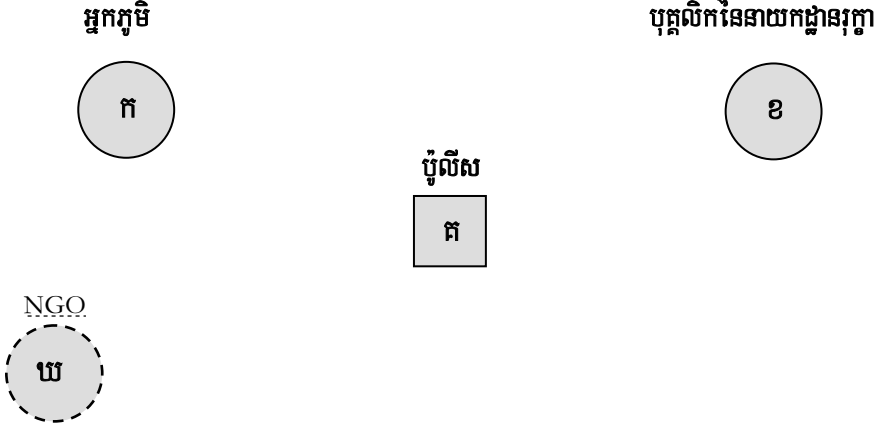
ឃ. នៅថ្ងៃទី៥ ធ្នូ ២០០២ បាតុកម្មមួយដែលមានមនុស្សប្រហែល ១៧៥នាក់ ដែលសង្ឃឹមថានឹងមានការពិភាក្សាអំពីផែនការកាប់ឈើជាមួយក្រុមហ៊ុនកាប់ឈើ និងនាយកដ្ឋានរុក្ខា ត្រូវបំបែកឱ្យរត់ខ្ចាត់ខ្ចាយនៅខាងក្រៅនាយកដ្ឋានរុក្ខាដោយកំលាំងប៉ូលីស និងកងរាជអាវុធបាតុ ដែលប្រើដំបងអគ្គិសនីវាយ ។ យោងតាមអ្នកតាមដានការកាប់ព្រៃឈើ "អង្គការសាក្សីពិភពលោក" មានមនុស្សចំនួន ១២នាក់ ត្រូវវងរបួស និងបុរសម្នាក់អាយុ ២៩ឆ្នាំ បានស្លាប់បន្ទាប់ពីរយៈពេលជាច្រើនម៉ោងនៃការបំបែកការប្រមូលផ្តុំនោះ ប៉ុន្តែមូលហេតុដែលថាការស្លាប់ដោយសារតែជំងឺគាំងបេះដូងនោះនៅមិនទាន់ច្បាស់នៅឡើយទេ ។ មន្ត្រីប៉ូលីសបានបដិសេធចំពោះការដែលថាមន្ត្រីរបស់ពួកគេវាយក្រុមបាតុករ ប៉ុន្តែអះអាងថា ក្រុមបាតុករបានបិទរបងនាយកដ្ឋានរុក្ខា ហើយមន្ត្រីគរបាលម្នាក់បានអំពាវនាវឱ្យក្រុមបាតុករចេញ (ដកស្រង់ចេញពីកាសែត ចេញថ្ងៃទី៧ ធ្នូ ២០០២) ។

សូមប្រើ "បញ្ជីផ្ទៀងផ្ទាត់ដើម្បីដោះស្រាយករណីរឿងសិទ្ធិមនុស្ស" នៅទំព័រទី៣៣ និងឆ្លើយសំណួរទាំងអស់មួយជំហានម្តងៗ!

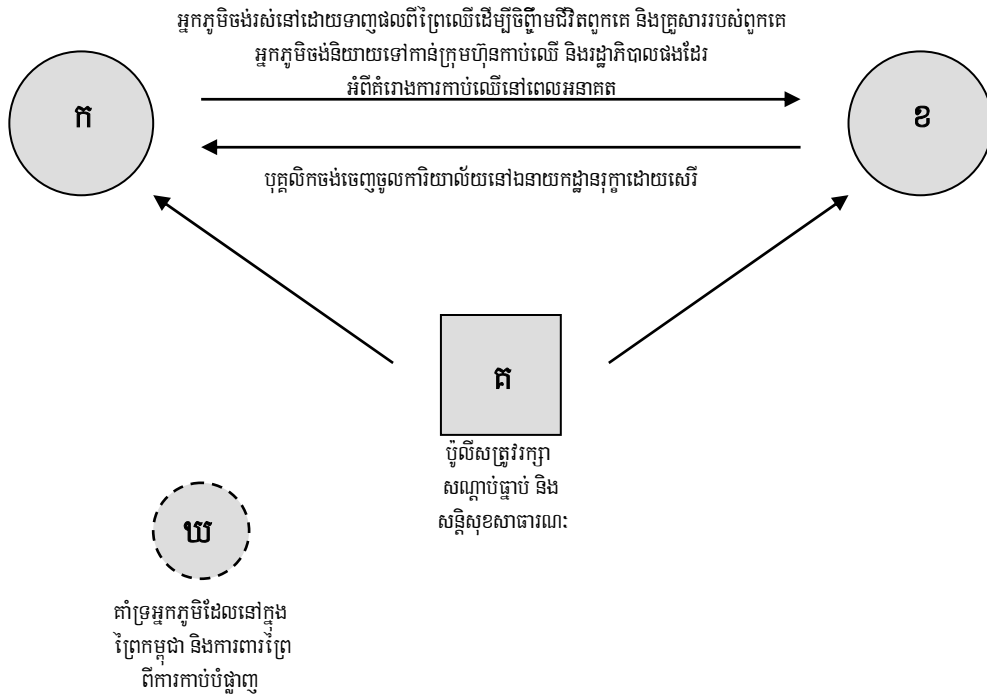
បញ្ជីផ្ទៀងផ្ទាត់ដើម្បីដោះស្រាយករណីសិទ្ធិមនុស្ស

១. តើមានមនុស្ស និងស្ថាប័នណាខ្លះដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងវិវាទ?

- អ្នកភូមិដែលធ្វើបាតុកម្មនៅខាងមុខនាយកដ្ឋានរុក្ខា (DoF) (ក)
- បុគ្គលិកនៃនាយកដ្ឋានរុក្ខា (ខ)
- ប៉ូលីស និង រាជអាវុធបាតុ (គ)
- អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដូចជា "អង្គការសាក្សីពិភពលោក" (មិនពាក់ព័ន្ធដោយផ្ទាល់នឹងជម្លោះទេ) (ឃ)

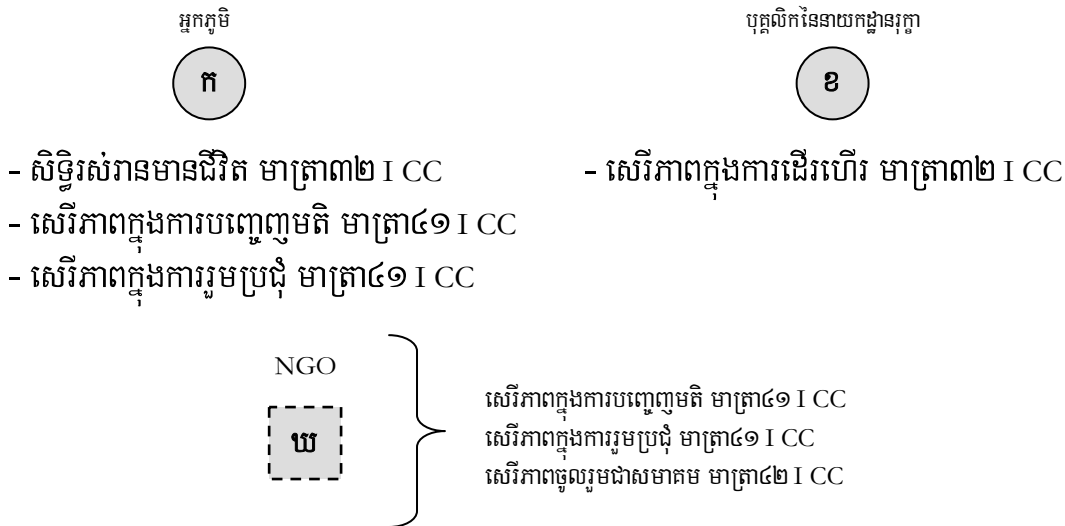

២. តើអ្វីខ្លះជាទំនាក់ទំនងរវាងប្រយោជន៍របស់មនុស្ស និងស្ថាប័នទាំងនោះ ហើយតើពួកគេមានទំនាក់ទំនងគ្នាដូចម្តេច?

៣. សិទ្ធិ និងភារកិច្ច:

ក. តើមានសិទ្ធិអ្វីខ្លះដែលត្រូវប៉ះពាល់?

ខ. តើភារកិច្ចស្របច្បាប់របស់ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធមានអ្វីខ្លះ?

រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាមានភារកិច្ច ការពារច្បាប់ និងបទបញ្ជា មាត្រា៥២ ឃ្លាទី២ CC ។ ដើម្បីបំពេញភារកិច្ចនេះ រដ្ឋាភិបាលបានបង្កើតឱ្យមានប៉ូលីស ។

៤. តើអត្ថន័យនៃពាក្យផ្សេងៗគ្នានៅក្នុងសិទ្ធិមនុស្សមានអ្វីខ្លះ?

- សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត: ដើម្បីការពារខ្លួនឯងប្រឆាំងនឹងការគំរាមកំហែងលើបុគ្គលភាពរាងកាយ
- សេរីភាពបញ្ចេញមតិ: លំហូរ និងផ្លាស់ប្តូរព័ត៌មានដោយសេរី ទទួលបាននូវព័ត៌មានគ្រប់ប្រភេទពីប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ (សៀវភៅ កាសែត អ៊ិនធើណិត វិទ្យុ ទូរទស្សន៍ ភាពយន្ត ។ល។)
- សេរីភាពជួបប្រជុំ: ដើម្បីប្រមូលផ្តុំគ្នាដោយសន្តិវិធីជាមួយមនុស្សផ្សេងទៀតជាសាធារណៈ ឬជាឯកជនដោយមានចេតនារួមដើម្បីបញ្ចេញមតិយោបល់ ព័ត៌មាន ឬគំនិត
- សេរីភាពដើរហើរ: ដើម្បីផ្លាស់ទីទៅកន្លែងណាដែលអ្នកចង់ទៅ
- សេរីភាពសមាគម: ដើម្បីរៀបចំនៅក្នុងរចនាសម្ព័ន្ធជាក់លាក់ និងស្ថិតស្ថេរ ដើម្បីស្វែងរកប្រយោជន៍រួម

៥. តើមាត្រាច្បាប់សិទ្ធិមនុស្សណាខ្លះអនុវត្តទៅលើករណីជាក់ស្តែងនេះ?

- អ្នកភូមិ: ពួកគេចង់រស់ ព្រោះពួកគេរស់នៅដោយទាញផលពីព្រៃឈើទាំងនោះ ។ ពួកគេចង់ថែរក្សាធនធានសំរាប់ការចិញ្ចឹមជីវិត ។ ដើម្បីគូសបញ្ជាក់អំពីផលប្រយោជន៍ពួកគេបានមកជួបជុំនៅខាងមុខនាយកដ្ឋានរុក្ខា និងចង់ពិភាក្សាអំពីផែនការកាប់ឈើដែលអាចបំផ្លាញមូលដ្ឋាននៃការរស់នៅរបស់ពួកគេ ។
បាទ/ចាស មាត្រា៣២ I និងមាត្រា៤១ ICC អនុវត្តចំពោះករណីនេះ ។
- បុគ្គលិកនាយកដ្ឋានរុក្ខា: ពួកគេចង់ចូល និងចេញពីនាយកដ្ឋានដោយសេរី នៅពេលណាដែលពួកគេចង់ ។
បាទ/ចាស មាត្រា៣២ ICC អនុវត្តចំពោះករណីនេះ ។

៦. តើមានការដាក់កំហិតអ្វីខ្លះទៅលើសិទ្ធិដែលពាក់ព័ន្ធ?

- ការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិរបស់អ្នកភូមិ:
  - ការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត: មាត្រា៣១ II ២ CC: "សិទ្ធិ និង សេរីភាព អ្នកដទៃ"
  - ការដាក់កំហិតលើសេរីភាពក្នុងការបញ្ចេញមតិ: មាត្រា៤១ I ២ CC: "សិទ្ធិរបស់អ្នកដទៃ"
"ទំនៀមទំលាប់ល្អរបស់សង្គម"
"ច្បាប់ និង បទបញ្ជាសាធារណៈ"
"សន្តិសុខជាតិ"
  - ការដាក់កំហិតលើសេរីភាពជួបប្រជុំ: មាត្រា៤១ I ២ CC: ដូចគ្នានឹងសេរីភាពនៃការបញ្ចេញមតិដែរ
- ការដាក់កំហិតលើសិទ្ធិរបស់បុគ្គលិកនាយកដ្ឋានរុក្ខា:
  - ការដាក់កំហិតលើសេរីភាពក្នុងការដើរហើរ មាត្រា៣១ II ២ CC : "សិទ្ធិ និងសេរីភាពអ្នកដទៃ"

៧. តើមានច្បាប់ពិសេសណាដែលរឹបដាក់កំណត់លើសិទ្ធិមនុស្សដែរឬទេ ?

អ្នកភូមិ:

សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត: ច្បាប់ភូមិបាល ច្បាប់នេសាទ ច្បាប់ព្រៃឈើ ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ

សេរីភាពបញ្ចេញមតិ: ច្បាប់សារពត៌មាន ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ

សេរីភាពជួបប្រជុំ: ច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្ម ច្បាប់ស្តីពីចរាចរផ្លូវគោក ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ

បុគ្គលិករបស់នាយកដ្ឋានរុក្ខា:

សេរីភាពក្នុងការដើរហើរ: ច្បាប់ស្តីពីចរាចរ ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ

៨. តើការដាក់កំណត់ដែលដាក់ឱ្យអនុវត្តនោះមានលក្ខណៈសមាមាត្រ ឬខ្លាំងជ្រុលធ្ងន់សំខាន់?
(គោលការណ៍នៃភាពសមាមាត្រ)

ប្រមូលអ្នកអាចសួរបានដែរថា: តើគួរមានវិធានការណ៍អ្វីដែលនាំមកនូវជោគជ័យធំបំផុត និងមានការខូចខាតតិចតួច លើសិទ្ធិដែលពាក់ព័ន្ធ?

វិធានការពិរុទ្ធភាយទៅខ្លាំង:

ក. ប៉ូលីស - ដោយប្រើឧបករណ៍បំពងសំលេង - អាចដាក់លក្ខខណ្ឌលើអ្នកភូមិដូចជា: "សូមចាកចេញពីផ្លូវចូលនាយកដ្ឋានរុក្ខា និងសូមថយក្រោយ២០ម៉ែត្រ"

ខ. ប្រសិនបើក្រុមបាតុករមិនធ្វើតាមការបញ្ជានោះទេ ប៉ូលីសអាចរំលឹកលក្ខខណ្ឌដែលម្តងទៀត និងបន្ថែមជាមួយនឹងការព្រមានថា: "ប្រសិនបើអ្នកទាំងអស់គ្នាមិនថយក្រោយដើម្បីបើកផ្លូវចេញចូលនាយកដ្ឋានទេ ប៉ូលីសនឹងប្រើកំលាំងបណ្តេញមនុស្សពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ឱ្យទៅផ្លូវម្ខាងទៀត !

គ. ប្រសិនបើបាតុករខ្លះនៅតែប្រឆាំងនឹងបញ្ជាលើកទី២នេះទៀត ប៉ូលីសអាចប្រើកំលាំងបាយចាប់ និងបណ្តេញមនុស្សពាក់ព័ន្ធទាំងនោះទៅផ្លូវម្ខាង ។ កំលាំងបាយរបស់ប៉ូលីសនេះមានន័យថា ការចាប់មនុស្សដែលប្រឆាំងទៅដាក់នៅផ្លូវម្ខាង និងដោយមិនវាយ និងបាញ់ពួកគេទេ !

ឃ. ប្រសិនបើបាតុករប្រើហិង្សាខណៈពេលដែលប៉ូលីសកំពុងបណ្តេញពួកគេចេញនោះ ប៉ូលីសអាចយាត់ខ្លួនពួកគេជាបណ្តោះអាសន្នបាន ។

នៅក្នុងករណីរបស់យើងនេះ ក្រុមបាតុករបានប្រមូលផ្តុំគ្នាដោយសន្តិវិធី និងគ្មានអាវុធ ។ គ្មានការបញ្ជាក់ដែលមានមូលដ្ឋានលើអង្គហេតុណាមួយថា បាតុកម្មរបស់ពួកគេអាចនឹងមានហិង្សា ដែលមានន័យថា ជាការគំរាមកំហែងដោយជាក់ស្តែង និងដោយផ្ទាល់ទៅលើសន្តិសុខរបស់ពលរដ្ឋដទៃទៀតឡើយ ។ មានតែទង្វើមួយគត់ដែលពួកគេបានធ្វើ គឺបានបិទផ្លូវចេញចូលនាយកដ្ឋានរុក្ខា ។ ប៉ុន្តែបញ្ហានេះអាចដោះស្រាយបានដោយងាយស្រួលតាមវិធានការដែលបានពិពណ៌នាពី ក ដល់ ឃ ។ ដូច្នេះកំលាំងប៉ូលីសបានបំពានលើសិទ្ធិរបស់ពួកគេដែលមានចែងក្នុងមាត្រា៦ I នៃច្បាប់ស្តីពីបាតុកម្មក្នុងការចាត់វិធានការដែលសមស្របបំផុតដើម្បីបញ្ឈប់បាតុកម្ម ។ ពួកគេបានប្រើដំបង អគ្គិសនីដោយងាយៗ ដើម្បីវាយទៅលើក្រុមបាតុករសន្តិវិធី និងសូម្បីតែវាអាចជាលទ្ធភាពមួយបណ្តាលបុរសវ័យក្មេងអាយុ ២៩ឆ្នាំ មានជំងឺគាំងបេះដូងស្លាប់ដោយសារកំលាំងមិនចាំបាច់របស់ប៉ូលីស ។

ហេតុដូច្នេះ សកម្មភាពរបស់ប៉ូលីសគឺមិនស្របច្បាប់ទេ ។

សំណួរសិក្សាទី ១៥

នៅខែមករា ២០០៣ ក្រុមបាតុករខ្មែរប្រើហិង្សាបានវាយប្រហារទៅលើហាងទំនិញ និងអាគាររបស់ជនជាតិថៃ និងបណ្តេញជនជាតិថៃ ។ ដែលក្នុងករណីខ្លះពួកគេទទួលបានការឈឺចាប់នៅពេលដែលលោកចេញតាមបង្អួចចុះមកដី ។

ប៉ូលីសមិនបានបញ្ឈប់ក្រុមបាតុករទេ ។

ក. តើសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់ភាគីជម្លោះដែលពាក់ព័ន្ធមានអ្វីខ្លះ?

បាតុករ:

សិទ្ធិក្នុងការនិយាយស្តីដោយសេរី មាត្រា៤១ CC

សិទ្ធិរួមប្រជុំ មាត្រា៤១ CC

ជនជាតិថៃ:

សិទ្ធិរស់រានមានជីវិត មាត្រា៣២ CC

សិទ្ធិលើកម្មសិទ្ធិ មាត្រា ៤៤ CC

សិទ្ធិស្មើភាពគ្នា មាត្រា ៣១ CC

ខ. តើអ្វីខ្លះជាមូលហេតុនៃអំពើហិង្សានេះ?

- មានអារម្មណ៍ចំពោះចំណុចខ្សោយ និង ការមិនគោរពរបស់ជនជាតិថៃ
- ត្រូវការអាម្មណ៍យ៉ាងខ្លាំង និង ខ្ពស់ដោយធ្វើការវាយប្រហារលើជនជាតិថៃ
- មិនគោរពជនជាតិថៃ ដែលថាជាមនុស្សស្អប់ជាតិសាសន៍ និងជាតិ
- គ្មានការដាក់ទោសចំពោះក្រុមបាតុករដែលប្រើហិង្សា

គ. តើមានបទបញ្ជាច្បាប់អ្វីខ្លះដែលហាមឃាត់ការផ្សព្វផ្សាយអំពីការស្អប់ជាតិសាសន៍នៅប្រទេសកម្ពុជា?

ច្បាប់សារពត៌មាន:

មាត្រា៦ ចំនុចទី៦: អ្នកកាសែតត្រូវជៀសវាងការផ្សព្វផ្សាយពត៌មានដែលព្យួរព្យួរឱ្យមានការរើសអើងជាតិសាសន៍

មាត្រា១១: សារពត៌មាន មិនត្រូវបោះពុម្ពផ្សាយអំពីអ្វីដែលអាចប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈដោយការព្យួរព្យួរផ្ទាល់ ឬនាំឱ្យមនុស្សច្រើននាក់ប្រព្រឹត្តអំពើហិង្សានោះទេ ។

ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌ:

មាត្រា៦១ I: ការបង្កឱ្យមានការស្អប់ជាតិ សាសនា ឬ ជាតិសាសន៍ ដែលបង្កើតការព្យួរព្យួរឱ្យមានការរើសអើង

ICCPR: ច្បាប់ត្រូវតែការពារប្រឆាំងនូវរាល់ការរើសអើង

កតិកាសញ្ញានុរដ្ឋសិទ្ធិការលុបបំបាត់ចោលនូវការរើសអើងពូជសាសន៍គ្រប់ប្រភេទ:

បណ្តាប្រទេសហត្ថលេខីទាំងអស់ សន្យាដាក់ទោសចំពោះការផ្សព្វផ្សាយគ្រប់គំនិតនៃការរើសអើងគ្រប់ប្រភេទ ។